

Tumregler för pensionen

För dig som sparar till eller planerar att ta ut pension

PENSIONS
MYNDIGHETEN

Innehåll

1.	Inledning	1
2.	Inträde och utträde från arbetslivet.....	2
2.1.	Vad kan jag förvänta mig i pension?	2
2.2.	Pensionsålderns betydelse.....	5
2.3.	Börja arbeta tidigare eller senare.....	7
2.4.	Pensionssystemets grundskydd.....	8
2.4.1.	Garantipension	8
2.4.2.	Bostadstillägg.....	9
2.4.3.	Äldreförsörjningsstöd.....	9
3.	Intjänandetiden.....	11
3.1.	Hur mycket ger en krona högre lön i pension?	11
3.2.	Hur mycket betalas in till pensionssystemet varje månad?.....	11
4.	Arbeta deltid, göra värnplikt, barnår och studera – effekter?	13
4.1.	Arbeta deltid.....	14
4.2.	Föräldraledighet och pensionsrätt för barnår	16
4.3.	Värnplikt.....	18
4.4.	Studier.....	19
5.	Privat pensionssparande.....	21
5.1.	Privat pensionssparande med avdragsrätt	21
5.2.	Privat pensionssparande utan avdragsrätt	25
5.3.	Spara till pension som företagare	30
6.	Avgifter och avkastning.....	31
6.1.	Avgifter för sparande	31
6.2.	Avkastningens påverkan på allmänna pensionen och tjänstepensionen.....	34
7.	Överföring av premiepensionsrätter.....	36
8.	Efterlevandeskydd	38
9.	Pension och skatt	42
10.	Arbeta vidare efter 65 års ålder	44
11.	Så kan du själv beräkna tumregler/pension.....	47
11.1.	Enkel kalkyl för att beräkna pensionen.....	47
11.1.1.	Inkomstpensionen	47
11.1.2.	Premie- och avgiftsbestämd tjänstepension.....	48
11.1.3.	OECD:s kalkylmodell.....	51
11.1.4.	Pensionsmyndighetens typfallsmodell.....	52
12.	Vad påverkar den slutliga pensionen?.....	54
12.1.	Vad betyder högre eller lägre inkomst för pensionen?.....	54
12.2.	Pensionen i procent istället för kronor och ören	57
12.3.	Senarelagd pensionering.....	58
12.4.	Tidigarelagd inträdesålder på arbetsmarknaden.....	60
12.5.	Ökad livslängd och dess effekt på pensionen	61

12.6. Alternativ pensionsålder	62
12.7. Avkastningens betydelse	65
12.7.1. Prisfall på aktierna och hur det påverkar pensionen.....	66
12.7.2. Ökad tillväxt i ekonomin	67
12.8. Tjänstepensionen har stor betydelse.....	68
12.9. Eget pensionssparande	69
13. Bilagor.....	70

Sammanfattning

I rapporten presenteras både färdiga tumregler och enklare formler som läsaren själv kan använda för att beräkna egna exempel på tumregler för pensionsberäkningar. De är utformade för att kunna ge ungefärliga svar på vanliga frågor men de kan också användas för att på ett förenklat sätt visa hur pensionsreglerna fungerar. Tumreglerna är inte exakta utan ger ett värde mellan tumme och pekfinger.

Ett syfte med rapporten är att genom tumregler visa hur individuella beslut och omvärldsfaktorer påverkar storleken på din pension. Rapporten visar att pensionen för de allra flesta ökar med ungefär 6 till 11 procentenheter per månad för varje ytterligare år arbetslivet förlängs och pensionen skjuts framåt, i jämförelse med att påbörja uttaget vid 65 års ålder. Vid pensionering före 65 års ålder minskar den totala månatliga pensionen för de flesta med ungefär 5 till 6 procentenheter för varje ytterligare år tidigare utträdet sker från arbetslivet.

Att vänta med att börja arbeta heltid till senare i livet minskar den totala månatliga pensionen med mellan cirka 1 och 3 procentenheter för varje ytterligare år inträdet skjuts upp i förhållande till 23 års ålder. Om heltidsarbete påbörjas vid 28 års ålder, istället för vid 23 års ålder, behöver de fem åren med uteblivna avsättningar till pension kompenseras genom att förlänga arbetslivet med mellan 1 år och 7 månader och 2 år.

Rapporten belyser också avgiftens stora betydelse inom premiepensionen-, tjänstepensionen och det privata pensionssparandet. En procentenhet extra i avgift per år innebär att dagens pensionskapital kommer ha minskat med 33 procent efter 40 år. Om det istället sker ett fortlöpande pensionssparande varje år handlar det istället om att det aktuella pensionssparandet minskat med 21 procent efter 40 år, vid en procentenhet extra i avgift.

Även avkastningens påverkan på de premiesbestämda pensionerna tas upp. Varje procentenhet i årlig avkastning ger med ränta-på-ränta-effekten stor påverkan på pensionen. Den totala pensionen (allmän pension och tjänstepension) ökar successivt med mellan cirka 3 och 10 procent i kompensationsgrad för varje ytterligare procentenhets avkastning.

Rapporten tar också upp en tumregel för att beräkna inkomstskatt. Att ta ut sin pension vid 66 års ålder istället för vid 62 års ålder ger mer i pension på grund av skattemässiga effekter. Storleken på skattefördelen varierar med mellan cirka 4 och 10 procentenheter beroende på inkomstnivå och om man väljer att fortsätta arbeta eller inte samtidigt som man tar ut sin pension.

Andra tumregler som tas upp i rapporten är bland annat vad ett återbetalningsskydd kostar i form av minskad pension, vad efterlevande kan förvänta sig få utbetalt i omställningspension och eventuellt återbetalningsskydd samt hur mycket pensionen påverkas av studier och värnplikt. Rapporten presenterar också tumregler för grundskyddet i den allmänna pensionen.

1. Inledning

Pensionssparare och pensionärer upplever ofta pensionen som komplex och svårnavigerad. Vanliga situationer och frågeställningar som pensionssparare funderar över kan vara hur mycket ett privat sparande påverkar pensionen eller hur pensionen påverkas av ytterligare ett arbetsår. Det finns därför ett behov av en enkel och lättillgänglig rådgivning och tumregler för att pensionssparare och pensionärer ska kunna fatta välgrundade beslut. Denna rapport syftar till att ge svar på vanliga pensionsfrågor genom färdiga tumregler men också genom att presentera enklare formler som läsaren själv kan använda för att beräkna pensionen. Rapporten kan också användas, genom tumreglerna, till att förklara hur pensionssystemet fungerar.

Rapporten riktar sig i första hand till de som arbetar med att informera andra om hur pension fungerar men även till de personer som själva vill förstå hur olika val och faktorer påverkar den egna pensionen. Innehållet i rapporten ämnar stärka pensionssparare och pensionärer som konsumenter av pensionsprodukter vilket ingår i myndighetens uppdrag.

Rapporten består av två delar och har två parallella syften. I den första delen presenteras svar på vanliga pensionsfrågor – utifrån så kallade ”tumregler”. Tumreglerna är inte exakta utan ger ett ungefärligt värde mellan tummen och pekfingeret. Vill man beräkna ett mer exakt värde utifrån sin personliga situation bör man göra mer noggranna beräkningar.

Den andra delen har syftet att förklara hur pensionssystemet fungerar genom att lära ut hur man som pensionssparare själv enkelt kan göra egna överslagsberäkningar på de vanliga pensionsfrågorna i del ett.

Vissa tumregler är generella och gäller alla pensionssparare och pensionärer medan andra tumregler är mer beroende av pensionsspararens eller pensionärens inkomst och födelseår. Utgångspunkten för de flesta tumregelberäkningar i denna rapport är ett standardtypfall, född 1975, som omfattas av avtalspension SAF-LO. Personen börjar arbeta vid 23 års ålder och har en månadslön på 30 000 kronor (2019). I de fall som andra typfallsindivider använts nämns det särskilt i rapporten.

Det bästa sättet att informera sig om sin egen pension är att göra en pensionsprognos – www.minpension.se eller www.pensionsmyndigheten.se. Av pensionsprognosen får du veta det mest väsentliga – vad du kan förvänta dig att få i pension. Utifrån den kunskapen kan vissa vilja veta mer och där kan denna tumregelrapport vara behjälplig. För den vetgirige som vill fördjupa sig ytterligare kan pensionsmyndighetens Typfallsmodell användas för att göra egna och mer precisa beräkningar för en individ i en specifik grupp.¹ I modellen varierar resultatet utifrån vilka antaganden och ingångsvärden som valts.

¹ <https://www.pensionsmyndigheten.se/statistik-och-rapporter/pensionsmodellen/typfallsmodellen>

Del 1 - Tumregler

2. Inträde och utträde från arbetslivet

Att träda in på arbetsmarknaden tidigare (senare) i livet eller att senarelägga (tidigarelägga) sin pensionering ökar (minskar) pensionen. Att pensionen förändras i förhållande till hur långt arbetslivet blir beror på en rad olika faktorer. Exempelvis blir pensionen högre av ett förlängt arbetsliv på grund av att:

- Nya pensionsrätter intjänas (dock inte till tjänstepensionen efter 65 år eller 67 år beroende på tjänstepensionsavtal),
- Ett större pensionskapital förräntas (eftersom ingen del av kapitalet har börjat tas ut),
- Pensionskapitalet ska fördelas på ett lägre antal förväntat kvarstående år att leva (ett så kallat lägre delningstal används),
- Ytterligare arvsvinster tilldelas.

Effekterna av att börja arbeta tidigare i livet är lägre jämfört med att arbeta ett år extra i slutet av arbetslivet. Det beror framförallt på att delningstalet blir lägre vid en senare pensionering men oförändrat vid ett tidigare inträde men också för att arvsvinster är mycket lägre i början av yrkeslivet. Inbetalningar till pension tidigt i livet kommer visserligen att förräntas under en längre tid, men den effekten väger inte upp delningstalet, det vill säga antalet år som individen ska leva på pensionen.

Detta avsnitt presenterar några tumregler som ämnar ge svar på vanliga frågor kring hur pensionen påverkas av olika inträdes- respektive utträdesåldrar från arbetslivet.

2.1. Vad kan jag förvänta mig i pension?

Alla inkomster som tjänas upp till ett inkomsttak per år (8,07 inkomstbasbelopp) ger rätt till pension. För de som inte får någon större utfyllnad av garantipension blir den allmänna pensionen högre vid ett större intjänande och även högre om arbetslivet förlängs. För de som får stora delar av sin pension från garantipensionen kan en pensionering efter 65 års ålder, eller kommande riktålder, dock ge en oförändrad pension per månad vilket innebär att just denna grupp inte tjänar på ett senare uttag än vid 65 år eller kommande riktålder. Liknande effekt har även bostadstillägget och äldreomsorgsstödet – men dessa hushållsinkomst- och förmögenhetsprovade bidrag är inte pensioner i egentlig mening.

I tabellen nedan visas vilken pension i förhållande till sin sista månadslön någon född 1975 kan förvänta sig vid olika pensionsåldrar givet att personens löneutveckling följer den genomsnittliga löneutvecklingen i Sverige.

Tabell 1. Pensionen i förhållande till slutlönen för någon född 1975, vid en löneutveckling som följer genomsnittet i Sverige

Ålder	61	63	65	67	69
Total pension i förhållande till slutlön	47%	52%	59%	66%	75%
Allmän pension i förhållande till slutlön	35%	40%	44%	50%	57%
Tjänstepension i förhållande till slutlön	11%	13%	15%	16%	18%

Not: I kolumnerna visas hur stor pensionen blir som andel av slutlönen givet ett arbetsliv till olika åldrar. Förväntad livslängd för någon född 1975 är ungefär 88 år.

Garantipensionen är inkluderad i de beräkningar personen är berättigad till det.

I många fall följer dock inte den egna löneutvecklingen den genomsnittliga löneutvecklingen i samhället, speciellt inte de sista åren innan pensionsinträdet. Det beror dels på att den största löneutvecklingen ofta sker innan 55 års ålder för att sedan plana ut. Det beror också på att fler går ner i arbetstid eller är sjukskrivna åren innan pensioneringen vilket innebär att pensionen i förhållande till de sista årsinkomsterna är högre än vad den varit med en rak löneutveckling. Det betyder i sig varken att pensionen är högre eller lägre utan endast att förändringen i månadsinkomst av att gå från arbete, arbetslöshet eller sjukskrivning till pension inte är lika stor som typfallen med en rak löneutveckling visar. Se tabell 13 nedan hur den faktiska pensionen är i 65 års ålder jämfört med den faktiska inkomsten mellan 60 och 64 års ålder.

Tabell 2. Pensionen i förhållande till slutlönen vid en löneutveckling som liknar medianinkomsten i årskullen respektive år

Inkomstgrupp	Faktisk pension vid 65 års ålder jämfört med faktiskt inkomst mellan 60 och 64 års ålder ²	
	Allmän pension	Allmän och tjänstepension
Låg inkomst	62 – 71 %	68 – 86 %
Medelinkomst	54 – 59 %	68 – 74 %
Hög inkomst	38 – 42 %	56 – 66 %

² Avser faktisk utbetalning av allmän pension och skattad utbetalning av tjänstepension utifrån faktiskt inkomst. Pensionsmyndigheten (2019) *Redovisning av livsinkomstprofiler – regeringsuppdrag om livsinkomster och kompensationsgrader*.

2.2. Pensionsålderns betydelse

Tumregel kring pensionsålderns betydelse

Gå i pension tidigare

Att gå i pension tidigare minskar den totala månatliga pensionen med mellan cirka 5 och 6 procentenheter för varje ytterligare år tidigare utträdet ur arbetslivet sker i förhållande till utträde vid 65 års ålder, som är den vanligaste pensionsåldern. Storleken på minskningen beror på lönen och hur många år pensionären har haft en arbetsinkomst. För de som får en stor andel av sin pension från garantipensionen kommer dock minskningen vara mindre.

Gå i pension senare

Att skjuta upp pensioneringen och fortsätta arbeta ökar den totala månatliga pensionen med mellan cirka 6 och 11 procentenheter för varje ytterligare år arbetslivet förlängs i förhållande till utträde vid 65 års ålder, som är den vanligaste pensionsåldern. Storleken på ökningen beror på vid vilken ålder utträdet sker och hur många år pensionären har haft en arbetsinkomst.³ För de som får en stor andel av sin pension från garantipensionen kommer dock ökningen vara mindre. De som enbart har garantipension ökar inte sin pension alls genom att skjuta upp pensioneringen

Tabell 3. Beräknad procentuell minskning av de vid en pensionering innan 65 års ålder jämfört med 65 års ålder (individer utan garantipension)

Minskning av den totala pensionen per månad vid olika pensionsåldrar			
Månadslön	62 år	63 år	64 år
< 40 250	-18 %	-12 %	-5 %

Not: Exempelvis blir pensionen 18 procent lägre om arbetslivet förkortas till 62 år vid en månadslön upp till 40 250 kronor. Jämförelsen avser pensionen som utbetalas vid 65 års ålder även för den som gick i pension vid 62, 63 eller 64 års ålder.

Varje ytterligare år som uttaget av pensionen tidigareläggs, i jämförelse vid uttag vid 65 års ålder, minskar pensionen med mellan 5 och 6 procentenheter. Storleken på den lägre pensionen beror på hur långt innan

³ Inom PA 16 och (A)KAP-KL intjänas även tjänstepension fram till 67 års ålder vilket bidrar att de som arbetar inom dessa avtalsområden ökar sin pension något ytterligare vid fortsatt arbete mellan 65 och 67 års ålder.

65 du väljer att gå i pension. Att börja ta ut sin pension vid 62 års ålder (som är tidigaste uttagsålder för den allmänna pensionen med nya regler) istället för vid 65 års ålder sänker den månatliga bruttopensionen med cirka 18 procent. Räkneexemplet i tabellen ovan exkluderar pensionärer som får utfyllnad av garantipension. Detta för att tydliggöra effekten av ett års mindre arbete på den inkomstgrundande bruttopensionen. Individer med lägre pensioner kommer att få ett tillskott av garantipension, vilket leder till att den negativa effekten av ett års tidigare pensionering blir lägre än vad beräkningarna ovan anger.⁴

Tabell 4. Beräknad procentuell ökning av bruttopension vid en pensionering efter 65 års ålder jämfört med 65 års ålder (individer utan garantipension)

Ökning av den totala pensionen per månad vid olika pensionsåldrar					
Månadslön	66 år	67 år	68 år	69 år	70 år
< 40 250	+6 %	+14 %	+23 %	+32 %	+43 %

Not: Tabellen visar hur mycket pensionen ökar när arbetslivet förlängs och pensionen börjar tas ut vid en viss ålder, i jämförelse med pensionering vid 65 års ålder. Exempelvis blir pensionen 23 procent högre om arbetslivet förlängs till 68 vid en månadslön upp till 40 250 kronor. Jämförelsen avser pensionen som utbetalas vid 66, 67, 68, 69 och 70 års ålder även för den som gick i pension vid 65 års ålder.

Varje ytterligare år i heltidsarbete efter 65 ger mellan 6 och 11 procentenheter extra i bruttopension. Storleken på tillskottet beror på vid vilken ålder utträdet sker samt hur länge du arbetar vidare. Att arbeta 5 år extra till 70 års ålder kan ge cirka 43 procent extra i bruttopension per månad. På samma sätt som tidigare exkluderas här pensionärer som får utfyllnad av garantipension. Individer med lägre pensioner kommer att få ett tillskott av garantipension, vilket leder till att effekten av ett års extra arbete blir lägre än vad beräkningarna ovan anger. De som enbart har garantipension ökar inte sin pension alls genom att skjuta upp pensioneringen

⁴ Läs mer om tidigt uttag i Pensionsmyndighetens rapport "Vem vinner och vem förlorar på uttag av allmän pension före 65 års ålder?".

2.3. Börja arbeta tidigare eller senare

Tumregel om att börja arbeta tidigare eller senare

Hur mycket minskar pensionen vid ett senare inträde i arbetslivet?

Att börja arbeta heltid senare i livet minskar den totala månatliga pensionen med mellan 1 och 3 procentenheter för varje ytterligare år inträdet på arbetsmarknaden skjuts upp. Storleken på minskningen beror på vid vilken ålder pensionsspararen träder in i arbetslivet och hur långt arbetslivet blir.

Hur länge måste man arbeta för att kompensera det senare inträdet?

För att kompensera ett senarelagt inträde på arbetsmarknaden från 23 till 25 års ålder behöver pensionsspararen arbeta mellan 7 och 11 månader extra i slutet av arbetslivet. Om det första intjänandet till pensionen sker först vid 28 års ålder behöver pensionsspararen arbeta mellan 1 år 7 månader och 2 år längre i slutet av arbetslivet.

Vad är bäst ekonomiskt (ur pensionshänseende), börja jobba tidigare eller jobba längre?

Givet att man är frisk och kan arbeta vidare ger ett års senarelagt uttag av pensionen, och fortsatt heltidsarbete, högre pension än att börja arbeta ett år tidigare.

Tabell 5. Minskning av bruttopension i procent vid senarelagt inträde till heltidsarbete i förhållande till inträde vid 23 års ålder

Pensionsålder	Börjar arbeta vid				
	24 år	25 år	26 år	27 år	28 år
65 år	-2 %	-3 %	-5 %	-7 %	-9 %
Riktålder, 68 år	-2 %	-4 %	-6 %	-9 %	-11 %
Alternativ pensionsålder, 69,4 år	-2 %	-4 %	-6 %	-8 %	-11 %

Not: Tabellen visar hur mycket pensionen minskar när inträdet till arbetslivet senareläggs till en viss ålder, i jämförelse med ett inträde till arbetslivet vid 23 års ålder. Exempelvis blir pensionen 11 procent lägre om inträdet till arbetslivet sker vid 28 år vid en pensioneringsålder vid riktåldern om 68 år.

För varje ytterligare år som heltidsarbete skjuts på framtiden i åldern mellan 23 och 28 år minskar den månatliga pensionen med mellan 1 och 3 procentenheter. Storleken på den lägre pensionen beror på hur långt arbetslivet förlängs. Att börja arbeta vid 28 års ålder istället för vid 23 års ålder sänker den månatliga bruttopensionen med mellan 9 och 11 procent beroende på längden på ditt arbetsliv.

Tabell 6. Extra tid i arbete som krävs för att kompensera bortfall av pension vid start av heltidsarbete vid 25 respektive 28 års ålder istället för vid 23 års ålder.

Gå i pension	För att nå samma nivå vid start av arbete vid 25 år istället för 23 år	För att nå samma nivå vid start av arbete vid 28 år istället för 23 år
65 år	+ 11 mån	+ 2 år
Riktålder, 68 år	+ 8 mån	+ 2 år
Alternativ pensionsålder, 69,4 år	+ 7 mån	+ 1 år 7 mån

Not: Tabellen visar hur mycket arbetslivet behöver förlängas för att kompensera ett senare inträde i arbetslivet vid 25 och 28 års ålder, i jämförelse med ett inträde till arbetslivet vid 23 års ålder. Exempelvis behöver du förlänga arbetslivet med 2 år vid ett inträde om 28 år för att nå samma nivå av total pension som uppnås vid ett inträde 23 års ålder och en pensionsålder om 65 år.

2.4. Pensionssystemets grundskydd

2.4.1. Garantipension

Garantipensionen är ett grundskydd i den allmänna pensionen som är till för dig som haft liten eller ingen arbetsinkomst under livet. Den baseras främst på hur stor din inkomstpension är och hur länge du bott i Sverige, men även ditt civilstånd. Om du har haft en låg eller ingen arbetsinkomst i Sverige kommer du att få låg eller ingen inkomstgrundad pension. Din allmänna pension kommer då att bestå av både inkomstgrundad pension och garantipension.

Som mest kan garantipensionen bli 8 254 kronor för ensamstående och 7 363 kronor i månaden för gifta. Du får ingen garantipension om du:

- Är ensamstående och får 11 906⁵ kronor per månad eller mer i inkomstpension före skatt.
- Om du är gift och får 10 553 kronor per månad eller mer i inkomstpension före skatt.

⁵ Beloppen avser summan av inkomstpension och en skattad nivå för premiepensionen. Beräkningen av garantipensionen utgår inte från den verkliga premiepensionen utan från den premiepension som skulle ha betalats ut om den haft samma avkastning som inkomstpensionen indexerats och som om den tagit ut vid 65 års ålder.

Bra att känna till är att du kan ha lägre pension och ändå inte få någon garantipension. Det gäller om du tagit ut inkomstpensionen före 65 års ålder. Den inkomstgrundade pension som påverkar garantipensionen beräknas alltid som om du tog ut den vid 65 års ålder. Ett tidigt uttag av inkomstpensionen kommer inte göra att man får en högre garantipension från 65 års ålder än vad man annars skulle ha fått, utan det tidigare uttaget.

I januari 2019 hade 660 590 personer garantipension (med eller utan inkomstpension), vilket är cirka 30 procent av pensionärskollektivet med allmän pension. Under 2017 gick 118 000 individer i pension, bland dessa hade 25 procent av kvinnorna och 14 procent av männen garantipension.

2.4.2. Bostadstillägg

Tumregel för att ha rätt till bostadstillägg

Är du ensamboende och din pension och andra inkomster är omkring 15 000 kronor efter skatt eller lägre (2019) kan du ha rätt till bostadstillägg.

Förmögenheter under 100 000 kronor (90 000 kronor för gifta) påverkar inte storleken på bostadstillägget. Bor du i eget hus eller egen bostadsrätt räknas värdet på bostaden inte som en tillgång.

Det är bostadskostnaden, månadsinkomsten och eventuell förmögenhet som påverkar bostadstillägget. För de allra flesta personer upphör rätten till bostadstillägg vid en förmögenhet mellan 200 000 och 300 000 kronor när hänsyn tas till bostadskostnad och månadsinkomst. Vid väldigt låga inkomster och hög bostadskostnad kan man dock ha en förmögenhet på 1,5 miljon kronor och fortfarande ha rätt till bostadstillägg.

Bostadstillägg är ett tillägg till den allmänna pensionen för dig som har en låg pension. Det är skattefritt och betalas ut med maximalt 5 560 kronor per månad. Innan du ansöker bör du göra en beräkning för att ta reda på om du har rätt till bostadstillägg.

Du kan ansöka oavsett om du hyr eller äger din bostad. Du kan ansöka även om du har förmögenhet. Du kan ansöka om du bor i Sverige, är över 65 år och tar ut hela din allmänna pension. Du kan även ansöka om du har en utländsk pension som motsvarar svensk allmän pension. Likaså om du är under 65 år och fick änkepension före år 2003.

I januari 2019 hade 288 200 individer bostadstillägg, vilket är cirka 12 procent av pensionärerna (av de nyblivna pensionärerna 2017 fick 8 procent av kvinnorna och 5 procent av männen bostadstillägg).

2.4.3. Äldreförsörjningsstöd

Äldreförsörjningsstödet är ett stöd för dig som har låg eller ingen pension och innebär att du ska kunna betala för din försörjning och ditt boende så att

du får en skälig levnadsnivå. När du ansöker om bostadstillägg prövar Pensionsmyndigheten alltid samtidigt om du också har rätt till äldreförsörjningsstöd.

Med en skälig levnadsnivå menas att du ska ha tillräckligt med pengar kvar att leva på efter att du har betalat för ditt boende. Som skälig levnadsnivå räknas 5 758 kronor per månad (2019) för dig som är ensamstående och 4 691 kronor per månad (2019) för dig som är gift, sambo eller registrerad partner. Är din totala inkomst efter avdrag för skatt och skälig bostadskostnad lägre än skälig levnadsnivå, får du äldreförsörjningsstöd så att du kommer upp i denna nivå.

Inkomsten beräknas efter avdrag för skatt. Är ni gifta räknas era inkomster ihop och delas sedan lika mellan er.

När du söker äldreförsörjningsstöd får du räkna med skälig bostadskostnad, det vill säga upp till 6 620 kronor i månaden för ogifta och 3 310 kronor i månaden för gifta, registrerad partner eller sambo. I vissa fall kan gifta personer räknas som ogifta. Det kan till exempel gälla om den ena maken eller maken bor på ett äldreboende.

I januari 2019 hade 22 000 personer äldreförsörjningsstöd (av de nyblivna pensionärerna 2017 fick 2 procent av kvinnorna och 1 procent av männen äldreförsörjningsstöd).

3. Intjänandetiden

Det finns en rad faktorer, utöver de som vi nämner ovan i rapporten, som påverkar pensionen under intjänandetiden fram till det att man börjar ta ut pensionen. Exempelvis påverkas pensionen av hur mycket som avsätts från inkomsten till allmän pension och tjänstepension varje år samt hur avkastning och eget sparande påverkar den slutgiltiga pensionen. Detta kapitel ger tumregler på den typen av frågor med syftet att skapa en bild av vilka delar som påverkar storleken på pensionen.

3.1. Hur mycket ger en krona högre lön i pension?

Tumregel om hur mycket en krona högre i lön ger i pension

Givet en lön över 19 700 kronor under ett år (2019) ger varje intjänad krona 0,129 öre i månatlig utbetalning från den allmänna pensionen och tjänstepensionen. En tusenlapp i tillfällig extra inkomst ett enskilt år ger alltså 129 öre, det vill säga 1,29 kronor extra i månatlig pensionsutbetalning livet ut. Denna överslagsberäkning är skalbar så länge inkomsten understiger taket i den allmänna pensionen.

För en utveckling av resonemanget och hur du enkelt kan räkna ut din framtida pension med en tumregelberäkning, se del 2 och kapitel 12.1.

3.2. Hur mycket betalas in till pensionssystemet varje månad?

Tumregel intjänande av allmän pension

Givet en löneinkomst över 19 700 kronor ett år (2019) inbetalas 17,21 procent av löneinkomsten till den allmänna pensionen. Intjänandet har dock ett tak vid en lön på 519 700 kronor per år (2019).

Tumregel intjänande av tjänstepension

Inbetalningen till den premiebestämda tjänstepensionen är generellt mellan 4,5 och 6 procent av inkomster upp till taket på 40 250 kronor i månaden (2019) beroende på avtalsområde. Det betyder att cirka 20 procent av avsättningarna till den totala pensionen går till tjänstepensionen och 80 procent går till den allmänna pensionen, vid inkomster under taket.

På inkomster däröver avsätts vanligtvis, beroende på avtalsområde, 30 eller 31,5 procent på överskjutande belopp. Tjänstepensionens andel av den totala pensionen ökar därför vid löner över 40 250 kronor i månaden (2019).

Hur mycket som betalas in till tjänstepensionen varje månad beror på vilken lön du har samt vilket kollektivavtal du tillhör. De flesta förvärvsarbetande tillhör något av de stora kollektivavtalen och då sätter arbetsgivaren av en del av din lön varje månad. Generellt sätts minst 4,5 procent av på inkomster upp till 40 250 kronor per månad. På inkomster som överstiger 40 250 sätts generellt 30 procent av på överstigande belopp varje månad.

Tabell 7. Medianlön per avtalsområde och storlek på inbetalning till allmän pension samt tjänstepension i kronor per månad

Avtalsområde	Medianlön 2017	Avsättning allmän pension	Avsättning tjänstepension	Total avsättning
Statlig sektor, född 1988 eller senare	34 000	5 850 (17,21 %)	2 040 (6 %)	7 890 (23,2 %)
Statlig sektor, född före 1988	34 000	5 850 (17,21 %)	1 530 (4,5 %)	7 380 (21,7 %)
Kommunal sektor	28 500	4 900 (17,21 %)	1 282 (4,5 %)	6 180 (21,7 %)
Landstingssektorn	32 300	5 560 (17,21 %)	1 453 (4,5 %)	7 010 (21,7 %)
Privatanställda arbetare	27 200	4 680 (17,21 %)	1 224 (4,5 %)	5 900 (21,7 %)
Privatanställda tjänstemän	37 000	6 370 (17,21 %)	1 665 (4,5 %)	8 040 (21,7 %)

Inbetalningar till tjänstepension är cirka 20 procent av totala inbetalningar under taket om 40 250 kr per månad (4,5 procent av 22 procent i de flesta avtalen).

För individer med inkomster över 7,5 inkomstbasbelopp (40 250 kronor per månad 2019) inbetalas ofta 30 procent av den överstigande lönen till tjänstepensionen. Avsättningarna till tjänstepensionen utgör då minst 6 procent av bruttolönen, vilket motsvarar cirka 26 procent av totala avsättningar. För någon med en lön på 75 000 kronor i månaden utgör tjänstepensionen cirka 62 procent av de totala avsättningarna.

Tabell 8. Avsättning till allmän pension och tjänstepension vid olika inkomster (2019)

Månadsinkomst	Avsättning till allmän pension	Avsättning till tjänstepension
0 – 40 250	17,21 %	4,5 %
40 250 – 43 309	17,21 %	6,3 %
45 000	16,6 %	7,2 %
50 000	14,9 %	9,5 %
55 000	13,3 %	11,3 %
60 000	12,9 %	12,9 %
75 000	9,9 %	16,3 %

4. Arbeta deltid, göra värnplikt, barnår och studera – effekter?

Pensionen grundas på alla inkomster genom hela livet – både den allmänna pensionen och tjänstepensionen. Varje inkomstbortfall kan därför ge lägre pension. Väljer du av olika anledningar att arbeta deltid under en period av livet kommer därför din pension att bli lägre i framtiden. Du som har småbarn, studerar, gör värnplikt eller har sjuk- eller aktivitetsersättning (tidigare kallad förtidspension) får däremot kompensation från staten. Staten betalar då in pensionsavgifter som motsvarar en fiktiv beräknad inkomst för dig – denna kallas pensionsgrundande belopp (PGB).

Detta avsnitt presenterar några tumregler som ämnar ge svar på vanliga frågor kring hur pensionen påverkas av olika typer av deltidsarbete eller längre perioder av frånvaro från arbetsmarknaden.

4.1. Arbeta deltid

Tumregel för deltidarbete

Att jobba deltid mellan 5 och 10 år minskar den totala månatliga pensionen med mellan cirka 1,1 till 2,7 procentenheter för varje ytterligare 10 procentenheter du går ned i arbetstid i jämförelse med att arbeta heltid. Storleken på minskningen varierar med längden på deltidarbetet och till vilken grad du arbetar som andel av heltid.

I tabellen nedan presenteras beräkningar för hur din pension påverkas av olika grader av deltidarbete, längden på deltidarbetet och vid vilken ålder i livet deltidarbetet sker. Storleken på minskningen av pensionen varierar mellan 1,3 till 13,6 procent. Störst minskning av pension får du om du mellan 30-39 år arbetar 50 procent av heltid – då minskar pensionen med 13,6 procent. Samma siffra för deltidarbete mellan 45-54 och 55-64 år är -11,1 respektive -10,6 procent per år.

Deltidarbete i början av arbetslivet slår alltså hårdare mot framtida pension jämfört med deltidarbete i närmre pensionstillfället 65 år. Det beror på att avkastningen gör att tidigare inbetalningar till pensionen är mer värdefulla än senare.

Tabell 9. Minskning av total bruttopensionsinkomst vid deltidarbete i förhållande till heltidsarbete fram till 65 års ålder

Antal år deltid från 30 års ålder		Grad av deltidarbete				
	90%	80%	70%	60%	50%	
5 år	-1,3%	-2,7%	-4,0%	-5,4%	-6,7%	
8 år	-2,2%	-4,4%	-6,6%	-8,8%	-11,0%	
10 år	-2,7%	-5,5%	-8,2%	-10,9%	-13,6%	
Antal år deltid från 45 års ålder		Grad av deltidarbete				
	90%	80%	70%	60%	50%	
5 år	-1,1%	-2,3%	-3,4%	-4,5%	-5,7%	
8 år	-1,8%	-3,6%	-5,4%	-7,2%	-9,0%	
10 år	-2,3%	-4,5%	-6,7%	-8,9%	-11,1%	
Antal år deltid från 55 års ålder		Grad av deltidarbete				
	90%	80%	70%	60%	50%	
5 år	-1,1%	-2,2%	-3,3%	-4,4%	-5,5%	
8 år	-1,7%	-3,5%	-5,2%	-6,9%	-8,6%	
10 år	-2,1%	-4,3%	-6,4%	-8,5%	-10,6%	

Not: I kolumnerna visas hur pensionen påverkas av att arbeta deltid, som andel av heltidsarbete, under 5, 8 eller 10 år vid olika åldrar. Exempelvis minskar pensionen med 9 procent om du arbetar halvtid under 8 år från och med 45 års ålder.

4.2. Föräldraledighet och pensionsrätt för barnår

Tumregel för tillskott av pensionsrätt av barnår

Pensionsrätter baserade på pensionsgrundande belopp registreras under dina barnår och ger mellan cirka 120 och 310 kronor per månad extra i pension livet jämfört med heltidsarbete, dvs. om du inte hade varit föräldraledig eller arbetat deltid. Samma siffra utan pensionsrätt skulle vara negativ med mellan 140 och 1 030 kronor i månaden. Storleken på tillskottet/minskningen i pension beror på typen och längden av föräldraledigheten samt inom vilket kollektivavtalsområde du arbetar.

När du börjar ta ut föräldrapenning från Försäkringskassan fortsätter du att tjäna in till din allmänna pension eftersom föräldrapenningen är pensionsgrundande. Utöver det så får den förälder som tjänar minst även extrapengar till sin pension under barnets första fyra år. Har du adopterat kan du få pensionsrätt för barnår för de första fyra åren som du har haft barnet i din vård, dock som längst till det år då barnet fyller 10 år. Dessa extrapengar kallas för pensionsrätt för barnår och är ett sätt att schablonmässigt kompensera föräldrar ekonomiskt för inkomstbortfall som föräldraledighet kan innebära. Pensionsrätten beräknas automatiskt varje år och behöver inte anmälas.

I tabellerna nedan presenteras hur mycket extra du får i månatlig pension, kronor och procent, i framtiden jämfört med om du inte hade tjänat in pensionsrätt för barnår inom olika avtalsområden och några vanliga frånvarotyper. Beräkningarna är gjorda för ett typfall, född 1988, som börjar arbeta vid 25 års ålder och har två barn (det vanligaste antalet hemmavarande barn) och en månadsinkomst på 30 000 kronor (vilket skiljer sig från övriga beräkningar i denna rapport). Typfallet antas få sina barn vid 29 och 31 års ålder, vilket påverkar de extrapengar den förälder som tjänar minst får till sin pension under barnets första fyra år.

I samtliga fall (förutom deltidsarbete 75 procent) leder det pensionsgrundande beloppet för barnår att pensionen blir högre jämfört med att inte vara föräldraledig alls och heltidsarbete. Pensionsrätten för barnår i den allmänna pensionen gör alltså att den totala effekten för de med medelhöga inkomster till och med blir positiv.⁶ Att det skiljer sig mellan avtalsområden beror på att vid arbete inom stat, kommun eller landsting så avsätts full tjänstepension upp till barnet är åtta år om du är född 1988 eller

⁶ För de med högre inkomster blir effekten däremot tydligt negativ vid längre föräldraledighet. Läs mer om pensionsrätt för barnår på: <https://www.pensionsmyndigheten.se/forsta-din-pension/vad-paverkar-din-pension/smabarnstiden-kan-paverka-din-pension>

senare. Inom privat sektor betalas det inte in någon tjänstepension alls vid obetald föräldraledighet och vid deltidsarbete minskar insättningen till tjänstepensionen.

Tabell 10. Hur mycket olika typer av föräldraledighet påverkar pensionen i kronor per månad för en individ född 1988 med två barn och 30 000 kr i månadsinkomst

	Stat, kommun, landsting		Privat sektor		Saknar tjänstepension	
	Med pensionsrätt för barnår	Utan pensionsrätt för barnår	Med pensionsrätt för barnår	Utan pensionsrätt för barnår	Med pensionsrätt för barnår	Utan pensionsrätt för barnår
Föräldraledig 14 mån	+290	-250	+170	-400	+290	-290
Föräldraledig 9 mån	+310	-150	+240	-250	+310	-180
Deltid 75% (8 år)	-140	-730	-430	-1 030	-140	-730
Deltid 90% (8 år)	+120	-300	0	-410	+120	-300

Not: I kolumnerna visas hur pensionen påverkas av tillskottet med pensionsrätter för barnår jämfört med om det inte existerat vid föräldraledighet och deltidsarbete jämfört med heltidsarbete.

Tabell 11. Hur mycket olika typer av föräldraledighet påverkar pensionen i procent per månad för en individ född 1988 med två barn och 30 000 kr i månadsinkomst

	Stat, kommun, landsting		Privat sektor		Saknar tjänstepension	
	Med pensionsrätt för barnår	Utan pensionsrätt för barnår	Med pensionsrätt för barnår	Utan pensionsrätt för barnår	Med pensionsrätt för barnår	Utan pensionsrätt för barnår
Föräldraledig 14 mån	+1,3%	-1,2%	+0,8%	-1,8%	+1,8%	-1,8%
Föräldraledig 9 mån	+1,4%	-0,7%	+1,1%	-1,1%	+1,9%	-1,1%
Deltid 75% (8 år)	-0,6%	-3,4%	-2,0%	-4,7%	-0,9%	-4,6%
Deltid 90% (8 år)	+0,6%	-1,4%	+0,0%	-1,9%	+0,8%	-1,9%

Not: I kolumnerna visas hur pensionen påverkas av tillskottet med pensionsrätter för barnår jämfört med om det inte existerat vid föräldraledighet och deltidsarbete jämfört med heltidsarbete.

4.3. Värnplikt

Tumregel vid värnplikt

Pensionsrätter baserade på pensionsgrundande belopp registreras under din plikttjänstgöring och ger mellan cirka 8 och 18 kronor per månad extra i pension livet ut för varje ytterligare månad som du tjänstgör. Storleken på tillskottet i pensionen varierar också med längden på ditt yrkesliv.

Du som gör militärtjänst eller annan plikttjänst får pensionsrätt för perioden. För att få pensionsrätt för plikttjänst behöver du ha tjänstgjort minst 120 dagar i följd. Det pensionsgrundande beloppet som räknas för varje tjänstgöringsdag motsvarar 50 procent av den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten för det året. För att pensionsrätterna från din plikttjänst ska kunna räknas med i din framtida pension behöver du ha minst fem år med inkomster från arbete innan du fyller 70 år. Inkomsterna ska motsvara minst två inkomstbasbelopp.

I tabellerna nedan presenteras hur mycket extra du får i månatlig pension i framtiden jämfört med om du inte hade tjänat in pensionsgrundande belopp på värnplikten. Beräkningarna är gjorda för ett typfall född 1990⁷ som påbörjar värnplikt vid 18 års ålder och som därefter förvärvsarbetar från 23 till 65 års ålder (vilket skiljer sig från övriga beräkningar i denna rapport).

Gör du värnplikt i ett helt år ger det ett tillskott till din framtida månatliga pension om mellan 100 och 210 kronor per månad beroende på längden på ditt yrkesliv. Det motsvarar mellan 0,6 och 1 i procentuella termer.

Tabell 12. Tillskott i kr på total pension/månad (brutto) av pensionsrätter från längden på värnplikt samt längden på arbetslivet

Arbeta till	Ingen värnplikt	4 mån	7 mån	11 mån	1 år
65 år	0	+30	+60	+90	+100
Riktålder, 68 år	0	+60	+110	+170	+190
Alternativ pensionsålder, 70,6 år	0	+70	+120	+190	+210

⁷ Sista årskullen som hade obligatorisk mönstring innan värnplikten återinfördes igen 2018.

Tabell 13. Tillskott i procent på total pension/månad (brutto) av pensionsrätter från längden på värnplikt samt längden på arbetslivet

Arbeta till	Ingen värnplikt	4 mån	7 mån	11 mån	1 år
65 år	0	+0,2 %	+0,4 %	+0,6 %	+0,6 %
Riktålder, 68 år	0	+0,3 %	+0,6 %	+0,9 %	+1,0 %
Alternativ pensionsålder, 70,6 år	0	+0,3 %	+0,5 %	+0,9 %	+0,9 %

4.4. Studier

Tumregel tillskott av studierätter

Studierätten som avsätts under din studietid på högskola ger mellan cirka 30 och 60 kronor extra i pension per månad livet ut för varje ytterligare år som du studerar. Storleken på tillskottet i pensionen varierar med längden på ditt yrkesliv.

Studerar du på högskolenivå och får studiemedel från Centrala studiestödsnämnden (CSN), betalar staten in pensionsavgifter för dig vilket innebär att du även under studietiden tjänar in till pensionen även om du inte arbetar under dessa år. Extraarbete under studietiden och lov ger dessutom också intjänande till pensionen men framför allt så kan studier leda till högre lön och därmed också högre framtida pension.

Studiemedlet består av två delar, studielån och studiebidrag. Det pensionsgrundande beloppet är 138 procent av studiebidraget. Pensionsrätten är 18,5 procent av detta belopp.⁸ Du som studerar och försörjer dig på studiemedel får pensionsrätter registrerade hos Pensionsmyndigheten via CSN. Du behöver alltså inte göra något själv för att få pensionsrätten registrerad.

Möjligheten att få pensionsavgift inbetald av staten gäller endast studier från och med år 1995 och framåt. För att pensionsrätterna för dina studier ska kunna räknas med i din framtida pension ska du ha minst fem år med inkomster från arbete innan du fyller 70 år. Inkomsterna ska motsvara minst två inkomstbasbelopp.

⁸ Räkneexempel: Studiebidrag år 2017 är 14 240/termin, vilket ger $14\,240 \cdot 2 \cdot 1,38 = 39\,302$ kr i studierätt för det året. Pensionsrätten är således $39\,302 \cdot 0,185 = 7\,271$ kronor för år 2017.

I tabellerna nedan presenterar vi hur mycket pensionen ökar i framtiden jämfört med om inget pensionsgrundande belopp eller inkomst intjänats alls under studieåren. Pensionsrätten för studier ger ett lägre tillskott till framtida pension jämfört med om typfallet arbetat istället. Beräkningarna är gjorda för ett typfall född 1988 som påbörjar studier vid 20 års ålder och som därefter förvärvsarbetar från 23 års ålder, vilket skiljer sig från övriga beräkningar i denna rapport.

5 års studier ger alltså mellan 130 och 290 kronor extra i månatlig pension jämfört med om studier inte hade genererat någon pensionsrätt. Det motsvarar ett ungefärligt tillskott mellan 0,9 och 1,4 i procentuella termer. Storleken på tillskottet beror på längden av studietiden och längden på arbetslivet efter studier.

Tabell 14. Tillskott i kronor på pensionen per månad (brutto) av studierätt per antal år studier och längden på arbetslivet.

Arbeta till	Inga studier	1 år	2 år	3 år	4 år	5 år
65 år	0	+30	+50	+80	+110	+130
68 år (riktålder)	0	+50	+100	+150	+210	+250
70,4 år (alt. pensionsålder)	0	+60	+110	+170	+230	+290

Tabell 15. Tillskott i procent på pensionen per månad (brutto) av studierätt per antal år studier och längden på arbetslivet

Arbeta till	Inga studier	1 år	2 år	3 år	4 år	5 år
65 år	0	+0,2 %	+0,3 %	+0,5 %	+0,7 %	+0,9 %
68 år (riktålder)	0	+0,3 %	+0,5 %	+0,8 %	+1,1 %	+1,4 %
70,4 år (alt. pensionsålder)	0	+0,3 %	+0,5 %	+0,8 %	+1,1 %	+1,4 %

5. Privat pensionssparande

För den som vill spara privat till sin framtida pension finns det flera olika sätt att spara på. Två exempel på sparformer är att sätta undan pengar i ett investeringssparkonto (ISK) eller spara pengar i en kapitalförsäkring. Ett annat sätt att spara till framtiden kan vara att amortera på bolån.

De som inte har tjänstepension i sin anställning har även möjlighet att spara med avdragsrätt på ett investeringssparkonto (IPS) eller i en pensionsförsäkring. Om man inte har tjänstepension via sin anställning bör man försöka spara privat motsvarande belopp som sätts in av arbetsgivaren till den som har tjänstepension. Den som saknar tjänstepension bör spara minst 4,5 procent av sin inkomst för att få samma pension som någon med motsvarande lön som har tjänstepension.

Livsvarig utbetalning erbjuds inom vissa kapitalförsäkringar, inom vissa privata pensionsförsäkringar och inom de flesta individuella tjänstepensioner. Eftersom den egna livslängden är okänd är det ofta önskvärt att säkerställa en månatlig utbetalning av pensionen oavsett hur länge man lever, speciellt om det privata sparandet ska kompensera för avsaknaden av tjänstepension.

5.1. Privat pensionssparande med avdragsrätt

Tumregel för privat pensionssparande med avdragsrätt⁹

Varje ytterligare 10-årsperiod med ett sparande på 500 kronor per månad leder till en ökning av den månatliga pensionen med mellan cirka 300 och 600 kronor. Efter skatt handlar det om 200 till 400 kronor per månad. För de allra flesta motsvarar det en höjning av pensionen med mellan cirka 2 och 5 procentenheter, beroende på uttagstid.

Den som driver enskild firma och har ett överskott som är lägre än brytpunkten för statlig inkomstskatt (504 400 kronor 2019) bör inte spara med avdragsrätt eftersom det sänker den allmänna pensionen utan att ge någon egentlig skattesubvention på sparandet. Sparandet bör då istället ske med skattade medel.

⁹ 1 januari 2016 slopades rätten att göra avdrag i deklarationen för privat pensionssparande. För den som inte får någon tjänstepension i sin anställning finns dock möjligheten till avdragsgillt sparande fortfarande kvar.

För de som saknar tjänstepension finns möjligheten till individuellt pensionssparande (IPS).¹⁰ Individuellt pensionssparande innebär ett skatteavdrag i deklARATIONEN för sparbeloppet. Sparandet kan tidigast tas ut från 55 års ålder och beskattas som inkomst av tjänst när det betalas ut. En privat pensionsförsäkring omfattas av samma regler men är tillskillnad från ett individuellt pensionssparande inte ett rent sparande utan har försäkringsinslag som till exempel livslång utbetalning.

Nedan visas en tabell över hur mycket den som saknar tjänstepension bör spara själv för att kompensera för avsaknaden.

Tabell 16 Eget sparande som andel av löneinkomsten (2019) för att kompensera för utebliven tjänstepension

Månadsinkomst	Sparande (med avdragsrätt)
0-40 250	4,5%
45 000	7,2%
50 000	9,5%
55 000	11,3%
60 000	12,9%
75 000	16,3%

Hur mycket sparandet påverkar den totala pensionen beror på hur länge man arbetar, hur länge man sparar privat och under hur många år det privata pensionssparandet tas ut. Hur mycket det privata sparandet påverkar procentuellt beror också på hur mycket tjänstepension man har. Nedan visas vad ett sparande på 500 kronor per månad betyder i tillskott till pensionen i förhållande till uttagstid och sparandetid.¹¹

Beräkningarna visar att sparandet på 500 kronor per månad ger mellan 300 och 2 100 kronor extra i månaden beroende på om sparandet sker under 10, 20 eller 30 år och hur under hur många år utbetalningen sker.

¹⁰ Upp till 7,5 inkomstbasbelopp, vilket motsvarar 483 000 kronor 2019.

¹¹ Sparandet har antagits följa prognosstandardens överavkastning för premie- och tjänstepensionen i standardtypfallet, dvs. i detta fall 2,1 procent per år.

Tabell 17. Tillskott till pensionen (kronor per månad) från ett avdragsgillt privat pensionssparande med ett månadssparande på 500 kronor

Antal år med sparande innan pensionsinträdet	Månadsbelopp innan skatt			Månadsbelopp efter skatt		
	10 år	20 år	30 år	10 år	20 år	30 år
Vald uttagstid						
10 år	600	1 290	2 120	430	930	1 530
20 år	340	730	1 200	250	530	870
Livslångt från 65 år ålder	290	630	1 030	210	450	740
Livslångt från 69 års ålder	330	710	1 160	240	510	840

Det procentuella tillskottet på pensionen i tabellen nedan är beräknat utifrån den allmänna pensionen, det vill säga för någon som saknar tjänstepension.

Tabell 18. Procentuellt tillskott till den allmänna pensionen från ett avdragsgillt privat pensionssparande med ett månadssparande på 500 kronor¹²

Antal år med sparande innan pensionsinträdet	Vid pensionsuttag från 65 års ålder			Vid pensionsuttag från 69 års ålder		
	10 år	20 år	30 år	10 år	20 år	30 år
Vald uttagstid						
10 år	4,5 %	9,8 %	16,1 %	3,5 %	7,6 %	12,4 %
20 år	2,6 %	5,5 %	9,1 %	2,0 %	4,3 %	7,0 %
Livslångt från 65 års ålder	2,2 %	4,8 %	7,8 %	*	*	*
Livslångt från 69 års ålder	*	*	*	1,9 %	4,2 %	6,8 %

¹² Beräknat utifrån standardtypfallets pension för någon född 1975 utan tjänstepension. Det procentuella tillskottet vid en pensionering från 65 års ålder kommer skilja sig mellan kohorter. Det procentuella tillskottet vid den alternativa pensionsåldern (som för någon född 1975 år vid 69 år) kommer vara oförändrad oavsett vilken kohort som avser, givet att tjänstepensionerna följer med den alternativa pensionsåldern (eller riktåldern).

5.2. Privat pensionssparande utan avdragsrätt

Tumregel privat pensionssparande på ett investeringssparkonto (ISK) eller i en kapitalförsäkring

Varje ytterligare 10-årsperiod med ett sparande på 500 kronor per månad leder till en ökning av den månatliga pensionen med mellan cirka 300 och 600 kronor av redan skattade pengar. För de flesta med tjänstepension motsvarar det en höjning av pensionen med mellan cirka 2 och 5 procentenheter, beroende på uttagstid.

Att spara 500 kronor med avdragsrätt motsvarar att spara ungefär 360 kronor utan avdragsrätt (till exempel på ISK eller i kapitalförsäkring)

Varje ytterligare 10-årsperiod med ett sparande på 360 kronor per månad leder till en ökning av den månatliga pensionen med mellan cirka 200 och 400 kronor av redan skattade pengar. För de flesta med tjänstepension motsvarar det en höjning av pensionen med mellan cirka 1 och 3 procentenheter, beroende på uttagstid.

Om man sparar 500 kronor i månaden av redan skattade pengar kommer det naturligtvis ge en högre pension än om man sparar 500 kronor som ska beskattas när pensionen utbetalas. Tabellerna nedan visar vad ett månadssparande på 500 kronor på ett investeringssparkonto eller i en kapitalförsäkring ger för tillskott till pensionen i förhållande till uttagstid och sparandetid.

Tabell 19. Tillskott till pensionen (kronor per månad) från ett investeringssparkonto eller en kapitalförsäkring med ett månadssparande på 500 kronor

Månadsbelopp innan skatt Månadsbelopp efter skatt

Antal år med sparande innan pensionsinträdet	10 år	20 år	30 år	10 år	20 år	30 år
Vald uttagstid						
10 år	*	*	*	590	1 230	1 980
20 år	*	*	*	340	730	1 200
Livslångt från 65 år ålder	*	*	*	290	600	960
Livslångt från 69 års ålder	*	*	*	320	680	1 080

* Inte applicerbart. Sparandet sker på skattade pengar

Tabell 20. Procentuellt tillskott till pensionen från ett investeringssparkonto eller en kapitalförsäkring med ett månadssparande på 500 kronor¹³

Antal år med sparande innan pensionsinträdet	Vid pensionsuttag från 65 års ålder			Vid pensionsuttag från 69 års ålder		
	10 år	20 år	30 år	10 år	20 år	30 år
Vald uttagstid						
10 år	4,6 %	9,7 %	15,6 %	3,6 %	7,6 %	12,2 %
20 år	2,7 %	5,8 %	9,5 %	2,1 %	4,5 %	7,4 %
Livslångt från 65 års ålder	2,2 %	4,7 %	7,6 %	*	*	*
Livslångt från 69 års ålder	*	*	*	2,0 %	4,2 %	6,7 %

Om man istället vill spara ett belopp som motsvarar ett avdragsgillt sparande på 500 kronor i månaden ”räcker” det för de allra flesta att spara 360 kronor i månaden av redan skattade pengar.¹⁴

Tabellerna nedan visar vad ett månadssparande på 360 kronor på ett investeringssparkonto eller i en kapitalförsäkring ger för tillskott till pensionen i förhållande till uttagstid och sparandetid.

¹³ Beräknat utifrån standardtypfallets pension för någon född 1975. Det procentuella tillskottet vid en pensionering från 65 års ålder kommer skilja sig mellan kohorter. Det procentuella tillskottet vid den alternativa pensionsåldern (som för någon född 1975 år vid 69 år) kommer vara oförändrad oavsett vilken kohort som avser, givet att tjänstepensionerna följer med den alternativa pensionsåldern (eller riktåldern).

¹⁴ För de som kommer betala statlig inkomstskatt på sin pension motsvarar 250 kronor utan avdragsrätt ett sparande på 500 kronor med avdragsrätt.

Tabell 21. Tillskott till pensionen (kronor per månad) från ett investeringssparkonto eller en kapitalförsäkring med ett månadssparande på 360 kronor

	Månadsbelopp innan skatt			Månadsbelopp efter skatt		
Antal år med sparande innan pensionsinträdet	10 år	20 år	30 år	10 år	20 år	30 år
Vald uttagstid						
10 år	*	*	*	422	886	1 424
20 år	*	*	*	239	503	808
Livslångt från 65 år ålder	*	*	*	205	431	693
Livslångt från 69 års ålder	*	*	*	233	489	778

* Inte applicerbart. Sparandet sker på skattade pengar

Tillskottet per månad blir något lägre än vad tillskottet blivit med ett avdragsgillt pensionssparande, trots antagandet om samma inkomstskatt vid sparandetillfället som uttagstillfället. Det beror på att den årliga skatten på schablonavkastningen är högre för ISK och kapitalförsäkring än vad den är för ett avdragsgillt sparande.

Nedan visas det privata sparandets procentuella tillskott till den totala pensionen, inklusive tjänstepensionen.

Tabell 22. Procentuellt tillskott till pensionen från ett investeringssparkonto eller en kapitalförsäkring med ett månadssparande på 360 kronor¹⁵

Antal år med sparande innan pensionsinträdet	Vid pensionsuttag från 65 års ålder			Vid pensionsuttag från 69 års ålder		
	10 år	20 år	30 år	10 år	20 år	30 år
Vald uttagstid						
10 år	3,3 %	7,0 %	11,2 %	2,6 %	5,5 %	8,8 %
20 år	1,9 %	4,0 %	6,4 %	1,5 %	3,1 %	5,0 %
Livslångt från 65 års ålder	1,6 %	3,4 %	5,5 %	*	*	*
Livslångt från 69 års ålder	*	*	*	1,4 %	3,0 %	4,8 %

¹⁵ Beräknat utifrån standardtypfallets pension för någon född 1975. Det procentuella tillskottet vid en pensionering från 65 års ålder kommer skilja sig mellan kohorter. Det procentuella tillskottet vid den alternativa pensionsåldern (som för någon född 1975 år vid 69 år) kommer vara oförändrad oavsett vilken kohort som avser, givet att tjänstepensionerna följer med den alternativa pensionsåldern (eller riktåldern).

5.3. Spara till pension som företagare

Tumregel till företagare

Kompensera för avsaknaden av tjänstepension, som anställda får, genom att spara minst 4,5 procent av lönen eller överskottet.

För den som driver enskild firma och får ett överskott som är lägre än brytpunkten för statlig skatt kan ett bra alternativ för långsiktigt sparande vara att spara med skattade pengar. Ett sparande med avdragsrätt sänker nämligen den allmänna pensionen utan att ge någon egentlig skattesubvention på sparandet.

För den som driver aktiebolag och tar ut en lön under brytpunkten för statlig skatt kan såväl ett avdragsgillt sparande som att spara med skattade pengar, enligt ovan, vara ett bra alternativ. Om det är bäst att spara av skattade pengar eller med ett sparande som ger avdrag i deklarationen beror på vilken inkomstskatt som gäller när företagaren går i pension.

För företagare med överskott eller lön som är högre än brytpunkten för statlig skatt är generellt ett pensionssparande som ger rätt till avdrag i deklarationen att föredra ner till brytpunkten, det vill säga ett sparande i IPS eller pensionsförsäkring. För företagare som driver aktiebolag finns även möjligheten till en tjänstepensionsförsäkring eller direktpension i företaget.

För ytterligare vägledning riktad till företagare, se rapporten *Spara till pension som företagare*, Pensionsmyndigheten (2019).

6. Avgifter och avkastning

6.1. Avgifter för sparande

De avgifter som förekommer bland olika sparformer tenderar att minska kapitalet på lång sikt. På grund av ränta-på-ränta-effekten kan till exempel en till synes låg fondavgift påverka pensionsbeloppet mer än nödvändigt på lång sikt. Eftersom pensionssparande normalt sett är ett sparande som pågår över ett helt arbetsliv är det viktigt att vara uppmärksam på avgifters påverkan på pensionskapitalet.

I detta avsnitt kommer därför det presenteras underlag för vad Pensionsmyndigheten ser som ”normala” avgifter – och hur avgifterna påverkar den slutgiltiga pensionen - i olika typer av sparanden.

Tumregel för avgifterna

Inkomstpensionen

Summan av kapitalförvaltningskostnader och transaktionskostnader uppgick till totalt 0,16 procent av förvaltad kapital under 2018.¹⁶

Administrationsavgiften för inkomstpensionen var 0,031 procent för 2018. Kostnadsavdraget görs för pensionsspararna, fram till det att pension börjar tas ut.

Premiepensionen

I snitt var förvaltnings- och administrationskostnaden 0,24 procent inom premiepensionen 2018. Kostnadsavdraget görs under både intjänande- och utbetalningsperioden. Förvalsalternativet AP7 Såfa har en avgift mellan 0,06 och 0,10 procent beroende på ålder (eftersom andelen som är placerad i räntefonden, som har den lägre avgiften, ökar med åldern medan andelen i aktiefonden, som har den högre avgiften, minskar).

Avgiften för administrationen av premiepensionen under 2019 är 0,07 procent av fondförmögenheten, dock med en maxavgift på 100 kronor.

¹⁶ Pensionsmyndighetens och Skatteverkets kostnader för pensionsadministrationen samt de kostnader som redovisas som en ”direkt kostnad” i AP-fondernas resultaträkning dras av från pensionsspararnas konton. AP-fondernas indirekta kostnader påverkar storleken på fondkapitalet och kan därmed, via den s.k. balanseringen, också påverka inkomstpensionen.

Fortsättning, tumregel för avgifterna

Tjänstepensionen

Den genomsnittliga förvaltningsavgiften bland förvalsalternativen i de fyra största kollektivavtalade tjänstepensionerna är cirka 0,10 procent. Till detta tillkommer ibland en administrationsavgift på inbetalda premier till valcentralen.¹⁷

En global indexfond

Ett sparande i en global aktieindexfond bör enligt Pensionsmyndigheten inte kosta mer än 0,40 procent per år i fondavgift.

Tumregel för avgifternas betydelse

En procentenhet extra i avgift per år innebär att dagens pensionskapital har minskat med 33 procent efter 40 år.

Om pensionssparandet påbörjas idag och samtidigt fylls på med nytt sparande varje år handlar det istället om en minskning av pensionen med 21 procent efter 40 år, vid en procentenhet extra i avgift.

En enkel tumregel för hur avgiften påverkar det pensionskapital man har just nu, utan att beakta framtida inbetalda belopp, är att använda formeln:

$$1 - (1 - \text{avgiften i procent})^{\text{antal år sparandet pågår}}$$

vars resultat visas i tabellen nedan.

¹⁷ Collectum tar en avgift om 1 procent av inbetald premie (maximalt 450 kr/år i ITP 1). Fora tar 1,5 procent av inbetald premie och har inget tak. Pensionsvalet tar 1,3 procent av inbetald premie och har inget tak. SPV tar en avgift på 15 kr/år. Valcentralen tar ingen avgift.

Tabell 23. Minskning av pensionen vid olika avgiftsnivåer jämfört med utan avgift, utifrån ett fast (dagens) pensionskapital

Avgift per år för sparandet	0,50 %	1 %	2 %	3 %
Antal år sparandet sker Minskningen av pensionen				
5 år	2,5 %	4,9 %	9,6 %	14,1 %
10 år	4,9 %	9,6 %	18,3 %	26,3 %
20 år	9,5 %	18,2 %	33,2 %	45,6 %
30 år	14,0 %	26,0 %	45,5 %	59,9 %
40 år	18,2 %	33,1 %	55,4 %	70,4 %

Om vi istället är intresserade av hur en högre avgift påverkar ett årligt pensionssparande under 5 till 40 år minskar avgiftens betydelse jämfört med tabellen ovan eftersom det endast är första årets premier som påverkas fullt ut av alla årsavgifter medan det sista årets premier bara påverkas av ett års avgifter. Tabellen nedan visar hur mycket pensionskapitalet i ett årligt sparande minskar vid en avgiftshöjning på 0,5 procent, 1 procent, 2 procent eller 3 procent utifrån ett utgångsläge med en real avkastning på 3,5 procent efter avgifter.¹⁸

Tabell 24. Minskning av pensionen vid olika avgiftsnivåer jämfört med utan avgift, utifrån ett årligt sparande

Avgift per år för sparandet	0,50 %	1 %	2 %	3 %
Antal år sparandet sker Minskningen av pensionen				
5 år	1,3 %	2,5 %	5,0 %	7,3 %
10 år	2,6 %	5,1 %	9,9 %	14,4 %
20 år	5,4 %	10,4 %	19,5 %	27,4 %
30 år	8,3 %	15,8 %	28,6 %	39,0 %
40 år	11,4 %	21,3 %	37,2 %	49,3 %

¹⁸ Vid ett årligt pensionssparande påverkas också avgiftens betydelse av utvecklingen av det totala pensionsbeloppet varje år. Eftersom avkastningen får en exponentiell effekt kommer en höjning av den procentuella avgiften minska pensionskapitalet procentuellt mer ju högre avkastningen är. Det vill säga en avgiftshöjning med 1 procentenhet vid en avkastning på 5 procent kommer på sikt påverka pensionskapitalet mer än vad samma höjning gjort vid en avkastning på 3,5 procent.

Beräkningarna i tabellen är gjorda med OECDs metod som presenteras i kapitel 13.

På Pensionsmyndighetens hemsida finns en räknasnurra för att simulera avgiftens betydelse på pensionssparandet över tid. Tjänsten nås via:
<https://secure.pensionsmyndigheten.se/kostnaden.html>

6.2. Avkastningens påverkan på allmänna pensionen och tjänstepensionen

Tumregel om avkastning

Varje procentenhet i avkastning inom premie- och tjänstepensionen (eller privat pensionssparande) ger med ränta-på-ränta-effekten stor påverkan på pensionen. Storleken på den totala pensionen (allmän pension och tjänstepension) ökar successivt med mellan cirka 3 och 10 procent i kompensationsgrad för varje ytterligare procentenhets avkastning. Detta motsvarar cirka 800 till 2 800 kronor högre bruttopension i månaden. De stora variationerna beror på arbetslivets längd – ju längre du sparar desto fler år med avkastning.

Inom både premiepensionen och tjänstepensionen finns valmöjligheten för spararna att själva välja fonder och förvaltningsform av sitt premiebestämda pensionssparande. Genom att välja själv kan man således också – i viss grad¹⁹ – påverka avkastningen på sitt pensionskapital. Eftersom sambandet mellan det egna fondvalet och avkastningen i fondvalsituationen endast kan uppskattas utifrån historiska erfarenheter och med betydande osäkerhet är påverkansmöjligheten inte uppenbar eller enkel.

En högre risknivå i sparandet ger en högre förväntad värdeutveckling på sparandet. Exempelvis har aktiefonder en högre risk än räntefonder. De varierar kraftigare i värde, samtidigt som de förväntas ge en högre värdeutveckling. Upp- och nedgångar på aktiemarknaden brukar jämnas ut över längre tidsperioder och aktier har över tiden ökat mer i värde än räntor. Det kan därför vara lämpligt att i ett långsiktigt pensionssparande ta högre risk för att få ta del av den högre förväntade värdeutvecklingen.

Tänk dock på att sprida riskerna i ditt sparande. För att ditt pensionskapital i premie- eller tjänstepensionen inte ska vara känslig för hur enskilda marknader utvecklas bör du sprida riskerna i din investering över hela världen. Detta görs enkelt genom att välja en global aktiefond. Därmed minskas risken att välja fel marknad.

¹⁹ Till exempel genom att välja räntefonder

För de pensions sparare som inte har intresse, kunskap eller engagemang att göra ett eget val finns förvalsalternativ, så kallade ”icke-vals-alternativ”, inom såväl premiepensionen som tjänstepensionsavtalen.

I tabellerna nedan presenteras kompensationsgrader (pension som andel av slutlön) samt bruttopension i förhållande till arbetslivets längd och storleken på den årliga överavkastningen respektive intjänandeår jämfört med 0 procent avkastning för ett standardtypfall. Att arbeta till sin alternativa pensionsålder ger en pension om mellan cirka 66 och 98 procent (19 700 eller 29 300 kronor/månad) som andel av slutlön beroende på en avkastning om 0 eller 5 procent utöver inkomstillväxt och inflation. Arbetar du istället endast till 65 års ålder hamnar pensionen mellan cirka 51 och 71 procent (15 400 eller 21 300 kronor/månad) beroende på avkastning.

Tabell 25. Kompensationsgrad vid tre pensionsåldrar för olika avkastningsnivåer* i premie- och tjänstepensionen

Arbeta till	Ingen överavkastning	1 %	2 %	3 %	4 %	5 %
65 år	51 %	54 %	57 %	61 %	66 %	71 %
Riktålder, 68 år	61 %	64 %	69 %	74 %	80 %	88 %
Alternativ pensionsålder, 69,4 år	66 %	70 %	75 %	81 %	88 %	98 %

* Avkastningen avser avkastning utöver inkomstillväxt och inflation. 1 procent avkastning innebär därmed, om inkomstillväxten respektive inflationen är 2 procent, en avkastning om reallt 3 procent och nominellt 5 procent.

Tabell 26. Bruttopension i kronor per månad vid tre pensionsåldrar för olika avkastningsnivåer i premie- och tjänstepensionen

Arbeta till	Ingen avkastning	1 %	2 %	3 %	4 %	5 %
65 år	15 400	16 200	17 200	18 300	19 700	21 300
Riktålder, 68 år	18 200	19 300	20 500	22 100	24 000	26 400
Alternativ pensionsålder, 69,4 år	19 700	20 900	22 400	24 200	26 000	29 000

7. Överföring av premiepensionsrätter

Tumregel överföring av premiepensionsrätter

Om du för över din premiepensionsrätt till din maka, make eller registrerade partner ger det cirka mellan 50 och 110 kronor per månad extra i pension livet ut för denna för varje ytterligare år som premiepensionsrätten förs över. Storleken på tillskottet i pensionen beror på storleken på din inkomst, vilket premiepensionsrätten baseras på.

Är du gift eller har en registrerad partner kan du välja att föra över din premiepensionsrätt till din maka, make eller registrerade partner. Att föra över premiepensionsrätt kan vara ett sätt att kompensera för att den ena parten får ett inkomstbortfall som påverkar försörjningen senare i livet. Du kan enbart föra över pensionsrätter som du tjänar in under äktenskapet eller partnerskapet och du måste föra över hela den årliga pensionsrätten för premiepension. En överförd premie kan inte föras tillbaka till ursprunglig givare.

När pengarna förs över från dig minskar beloppet med 6 procent, resten fördelas till samtliga pensionssparare som arvsvinst. Detta på grund av att den som tar emot pensionsrätten förväntas leva i genomsnitt längre än de som ger. Storleken på minskningen (6 procent) motsvarar den uteblivna arvsvinst som blir följd av en längre förväntad livslängd. 98 procent av överföringarna går från män till kvinnor och medellivslängden bland kvinnor är längre än bland män. 2017 var det 11 000 personer som förde över sin premiepensionsrätt till make/maka/registrerad partner.

I tabellen nedan återfinns räkneexempel på hur mycket överföring av premiepension betyder för mottagarens slutgiltiga pension livet ut. Beräkningarna visar att om givarens månadslön är 20 000 kr får mottagaren cirka 50 kr extra per månad i slutgiltig pension livet ut för varje extra år man överför premiepensionsrätter till denna. Om premiepensionsrätter överförs från en givare med en månadslön om 30 000 kr eller 45 000 kr innebär det en högre slutgiltig pension om 80 respektive 110 kr per månad livet ut för mottagaren. För 20 års tid innebär det 890 kronor i mån extra i slutgiltig pension för mottagaren givet en månadsinkomst om 20 000 kr för givaren.

Tabell 27. Räkneexempel på hur mycket överföring av premiepension betyder för mottagarens pension livet ut

Antal år av överföring	Om givarens månadslön är 20 000 kronor	Om givarens månadslön är 30 000 kronor	Om givarens månadslön är 45 000 kronor
1	50 kr/mån	80 kr/mån	110 kr/mån
2	100 kr/mån	160 kr/mån	220 kr/mån
3	150 kr/mån	230 kr/mån	330 kr/mån
4	200 kr/mån	310 kr/mån	440 kr/mån
5	250 kr/mån	380 kr/mån	550 kr/mån
6	300 kr/mån	450 kr/mån	650 kr/mån
7	350 kr/mån	520 kr/mån	750 kr/mån
8	390 kr/mån	590 kr/mån	850 kr/mån
9	440 kr/mån	660 kr/mån	950 kr/mån
10	480 kr/mån	730 kr/mån	1 050 kr/mån
11	530 kr/mån	790 kr/mån	1 150 kr/mån
12	570 kr/mån	860 kr/mån	1 240 kr/mån
13	610 kr/mån	920 kr/mån	1 330 kr/mån
14	660 kr/mån	980 kr/mån	1 420 kr/mån
15	700 kr/mån	1 050 kr/mån	1 510 kr/mån
20	890 kr/mån	1 340 kr/mån	1 930 kr/mån

8. Efterlevandeskydd

Att skydda närstående genom ett efterlevandeskydd om en individ skulle gå bort i förtid underlättar för efterlevande att bo kvar i samma bostad med en inkomst mindre, eller ger åtminstone efterlevande möjlighet att ställa om utgifterna under några år. Det kan vara särskilt viktigt under perioder i livet då vi har småbarn eller om hushållet har stora gemensamma kostnader. De efterlevandeskydd som går att välja till eller bort; inom premiepensionen, tjänstepensionen och privata pensionsförsäkringar, kommer dock alltid med en kostnad på ett eller annat sätt, som minskar den egna pensionen. Även om inga valbara efterlevandeskydd väljs till finns alltid ett grundskydd för efterlevande i socialförsäkringen, genom omställningspension och barnpension, och inom kollektivavtalen, genom trygglivtjänsteförsäkring.

Tumregel för hur stor omställningspension jag förvänta mig från staten

Den lägsta omställningspensionen, garantinivån, är 8 254 kronor i månaden. Omställningspensionen betalas ut under ett års tid men kan förlängas om den efterlevande har minderåriga barn. För att få full garantipension behöver dock den avlidna maken eller maken bott i Sverige hela sitt liv. Då räknas det som om han eller hon hade 40 års försäkringstid i Sverige. Garantipensionen betalas ut lika länge som omställningspensionen och den förlängda omställningspensionen.

Omställningspensionen uppgår till 55 procent av den avlidnes antagna inkomstpension. Den antagna inkomstpensionen beror både på vad den avlidna tjänat in fram till sin död och den pension som den avlidna antas ha kunnat tjäna in från dödsfallet fram till 65 års ålder.

Medelbeloppet som utbetalades i maj 2019 var 8 037 kronor i månaden. Att medelbeloppet är lägre än garantinivån beror på att många som har omställningspension inte har 40 års försäkringstid i Sverige.

Tumregel för vad ett efterlevandeskydd kostar för premiepensionen

Inom premiepensionen minskar ofta ett efterlevandeskydd månadsbeloppet med minst 15 procent. Kostnaden beror på åldern på de två försäkrade personerna.

Efterlevandeskydd för premiepensionen kan tecknas från och med första gången man ansöker om allmän pension. Skyddet innebär att den efterlevande maken/partnern kommer att få den avlidne pensionärens premiepension utbetald till sig under resten av sitt liv. Hur mycket utbetalningen från premiepensionen blir beror på hur mycket som pensionären har sparat på sitt pensionskonto och pensionärens ålder. Om pensionären lägger till efterlevandeskydd omvandlas premiepensionen till en försäkring som gäller för två personer och beräknas utifrån både pensionären och dennes makes/partners ålder. Det innebär att utbetalningarna från premiepensionen blir lägre eftersom pengarna på pensionskontot också ska räcka under hela maken/partners livstid samt att tilldelningen av arvsvinster blir lägre.

I tabellerna nedan presenteras exempel på kostnaden för efterlevandeskydd i premiepensionen, för traditionell försäkring respektive fondförsäkring. Exempelvis minskar premiepensionens storlek med 22 procent vid ett tecknande av en traditionell försäkring vid 65 års ålder och en partners ålder om 60 år. Samma siffra för fondförsäkring är 19 procent. Den traditionella försäkringen är i regel dyrare än fondförsäkringen.

Tabell 28. Procentuell kostnad (minskad premiepension) av efterlevandeskydd i traditionell försäkring beroende på ålder

Pensionärens ålder	Partners ålder		
	50 år	60 år	70 år
61 år	26%	16%	7%
65 år	36%	22%	10%
70 år	45%	34%	18%

Not: I kolumnerna visas med hur många procent premiepension minskar vid tecknandet av ett efterlevandeskydd i traditionell försäkring i förhållande till pensionärens och partners ålder. Exempelvis minskar premiepensionen med 22 procent om pensionären är 65 år och partnern är 60 år.

Tabell 29. Procentuell kostnad (minskad premiepension) av efterlevandeskydd i fondförsäkring beroende på ålder

Pensionärens ålder	Partners ålder		
	50 år	60 år	70 år
61 år	22%	14%	6%
65 år	28%	19%	9%
70 år	40%	31%	17%

Not: I kolumnerna visas hur många procent premiepensionen minskar vid tecknandet av ett efterlevandeskydd i fondförsäkring i förhållande till pensionärens och partners ålder. Exempelvis minskar premiepensionen med 19 procent vid en ålder om 65 år och en partner/efterlevande vid åldern 60 år.

Tumregel för vad ett återbetalningsskydd kostar under sparandetiden för tjänstepensionen

Den premiebestämda tjänstepensionen minskas normalt med mellan 3 och 6 procent vid ett återbetalningsskydd mellan 30 och 65 års ålder. Minskningen består av uteblivna arvsvinster.

För en förmånsbestämd tjänstepension går det inte att teckna ett återbetalningsskydd.

Tumregel vad ett återbetalningsskydd kostar under utbetalningstiden för tjänstepensionen

Inom den premiebestämda tjänstepensionen blir ofta månadsbeloppet ungefär 10 procent lägre för den som har ett återbetalningsskydd efter 65 års ålder. Minskningen består av uteblivna arvsvinster.

Tabell 30. Vad får de efterlevande utbetalt per månaden vid ett tecknande av återbetalningsskydd?²⁰

Avtalsområde	Dödsfall vid 50 års ålder		Dödsfall efter pensionsinträdet	
	Månadsbelopp	Antal år	Månadsbelopp	Antal år
ITP 1	9 800 kr	5 år	5 000 kr	Högst 20 år
ITP 2	3 800 kr	5 år	2 000 kr ²¹	Högst 20 år
SAF-LO	8 800 kr	5 år	4 400 kr	Högst 20 år
KAP-KL	8 200 kr	5 år	4 200 kr	Högst 20 år
PA 16	8 500 kr	5 år	3 900 kr	Högst 20 år

²⁰ Beräknade utifrån ett typfall född 1975 som arbetat inom samma avtalsområde hela arbetslivet från 23 års ålder, går i pension vid 65 års ålder, lön 30 000 kr/mån, inflation 0%, real tillväxt 0 %, real fondavkastning 2,1% före avgifter om 0,4%. Beräkningar gjorda i Pensionsmyndighetens typfallsmodell.

²¹ Avser ITPK-delen inom ITP2. Till den förmånsbestämda delen inom ITP2 går det inte teckna ett återbetalningsskydd.

9. Pension och skatt

Tumregel om pension och skatt

Den som tar ut sin pension innan 65 års ålder betalar ungefär 26 procent i skatt.

Den som tar ut sin pension efter 65 års ålder betalar ungefär 17 procent i skatt.

Den som fortsätter arbeta efter 65 års ålder med en inkomst upp till 225 000 kronor per år betalar som högst 8 procent i skatt men får fortsatt 17,21 procent avsatt till sin allmänna pension (varav 10,21 procentenheter kommer från arbetsgivaren eller, för egenföretagare, egenavgiften) vilket i praktiken innebär att hela inkomstskatten går till den egna pensionen. Den inbetalda skatten ökar pensionen och kan därför anses som en avgift individen i förväntan får tillbaka – det vill säga skatten är noll.

Storleken på skattefördelen av att ta ut pensionen senare varierar med mellan cirka 4 och 10 procentenheter beroende på inkomstnivå och om man väljer att arbeta vidare eller inte samtidigt som man tar ut sin pension.

Att fortsätta att arbeta istället för att ta ut pension innebär att pensionären betalar lägre skatt vid en given bruttoinkomst. Anledningen är att förvärvsarbete generellt ger lägre skatt än pension. Personer som arbetar från och med januari det år han eller hon fyller 66 år får dessutom ett ännu mer fördelaktigt (jobb)skatteavdrag än tidigare åldrar. Att vänta med att ta ut sin pension är fördelaktigt ur flera aspekter. Dels ökar pensionskapitalet av fortsatt arbete och dels beskattas pensionen lägre från och med januari det år personen fyller 66 år. Tid med lön är oftast en tid med högre inkomst än vad tiden som pensionär är. Dessutom minskar antalet år som pensionär vid ett förlängt arbetsliv, vilket ger en högre pension eftersom den ska räcka en kortare tid.

I tabellen nedan illustreras skillnaden i skatt mellan en yngre (62 år) och en äldre (66 år) pensionär vid fyra olika typfallssituationer. Skattemässigt lönar det sig alltid att ta ut pensionen från 66 års ålder på grund av jobbskatteavdrag plus förhöjt grundavdrag för äldre. Av exemplen nedan får en individ med lägre inkomster (15 000 kr/månad) lägst skatt som fortsätter arbeta vid 66 års ålder och inte tar ut pension – då är inkomstskatten cirka 7 procent. Högst skatt av exemplen betalar en individ med högre inkomster (40 000 kr/mån), som fortsätter arbeta och ta ut pension från 62 års ålder – då är den genomsnittliga skatten cirka 27 procent.

Typfall 1. Skillnad i genomsnittlig skatt om ca 9 procentenheter, vilket beror på att den äldre pensionären har ett förhöjt grundavdrag mot vad den yngre pensionären har.

Typfall 2. Skillnad i genomsnittlig skatt om ca 10 procentenheter. Den äldre har förhöjt grundavdrag och förstärkt jobbskatteavdrag, vilket den yngre inte har.

Typfall 3-4. Skillnad i genomsnittlig skatt om ca 7 procentenheter vid lägre inkomster och 4 procentenheter vid inkomster över gränsen för statlig skatt. Den äldre har både förhöjt grundavdrag från 66 års ålder och ett förstärkt jobbskatteavdrag, vilket den yngre inte har. Den statliga skatten vid högre inkomster bidrar dock till att skillnaden mellan den yngre och äldre pensionären är mindre jämfört med en lägre inkomst där skillnaden i inkomstskatt mellan den yngre och äldre pensionären är mindre.

Tabell 31. Skillnad i skatt mellan två pensionärer för fyra typfallssituationer

Typfall	Ålder	Inkomst brutto/år	Inkomst brutto/månad	Inkomstskatt/månad	Skatt i %
1. Ta ut pension och sluta arbeta	62 år	180 000	15 000	3 950	26%
	66 år	180 000	15 000	2 600	17%
2. Fortsätta arbeta och inte ta ut pension	62 år	180 000	15 000	2 600	17%
	66 år	180 000	15 000	1 050	7%
3. Fortsätta arbeta och ta ut pension	62 år	360 000*	30 000	7 880	26%
	66 år	360 000*	30 000	5 820	19%
4. Fortsätta arbeta och ta ut pension	62 år	480 000**	40 000	10 860	27%
	66 år	480 000**	40 000	9 020	23%

Not: I kolumnerna visas hur inkomstskatten påverkas beroende på vid vilken ålder typfallet går i pension, om han eller hon fortsätter att arbeta parallellt med uttaget vid olika inkomstnivåer. Exempelvis minskar inkomstskatten från 17 till 7 procent för ett typfall om pensionen tas ut vid 66 års ålder istället för vid 62 samtidigt som han eller hon fortsätter arbeta vid en inkomst om 15 000 kronor per månad.

* 360 000 = 180 000 lön och 180 000 pension, arbetar ca 50 %.

** 480 000 = 300 000 lön och 180 000 pension, arbetar ca 80 %.

10. Arbeta vidare efter 65 års ålder

Från och med januari det år man fyller 66 blir såväl jobbskatteavdraget som grundavdraget större än för personer som inte nått denna ålder, vilket presenterades i föregående kapitel.

Från och med januari det år man fyller 66 år reduceras även egenavgiften för den som driver enskild firma från 28,97 procent till 10,21 procent, det vill säga att företagaren bara betalar ålderspensionsavgiften. Reduceringen av avgift och skatt till 10,21 procent gäller också om den som har enskild firma tagit ut hel ålderspension (inkomst- och premiepension) från det allmänna pensionssystemet under hela inkomståret, januari - december, vilket man kan göra tidigast från 61 års ålder.

För den som driver aktiebolag reduceras även där arbetsgivaravgiften från 31,42 procent till 10,21 procent från och med det år man fyller 66. ²²

²² Är man född 1937 och tidigare behöver man bara betala den särskilda löneskatten på 6,15 procent.

Del 2 – Tumregler för pensionsberäkningar

I denna andra del presenteras och beskrivs en form av handledning med ”knep” för att visa hur man enkelt själv kan beräkna närmevärden för pensionen. Avsnittets syfte är att komplettera de något ”förenklade” tumreglerna i den första delen av rapporten så att man kan beräkna hur pensionsutfallet påverkas av olika val eller händelser som bättre stämmer överens med en specifik situation. Texten vänder sig i första hand till dem som vill förstå mer av pensionsmekaniken och som på ett enkelt sätt vill få veta vilken pension som kan förväntas förutsatt vissa villkor. För att få en prognos för sin egen pension bör man använda sig av prognosverktyget som finns på MinPension.se.

Vi har valt att presentera pensionsberäkningar för standardtypfallet med tre olika metoder. Den första metoden, *enkel kalkyl* är den metod som tumreglerna utgår från. Den andra metoden är den metod som OECD använder sig av och slutligen den tredje metoden, Pensionsmyndighetens typfallsmodell som försöker avbilda pensionssystemet på mer detaljerad nivå detaljer, inklusive övergångsregler.

Utfallet i beräkningarna skiljer sig åt i någon mån, vilket beror på att beräkningsmetoderna är något olika. Exempelvis avbildar Pensionsmyndighetens typfallsmodell faktiska regler mer detaljerat och verklighetstroget jämfört med de andra metoderna och det bidrar till att resultaten inte överensstämmer fullt ut. Skillnaderna är dock inte större än att resultaten från den enkla metoden duger som goda närmevärden.

Beräkningar för några olika scenarier har gjorts för ett typfall med samma egenskaper som i del 1, där vi har utgått från en person född 1975 som börjat arbeta vid 23 års ålder med en inkomst om 30 000 kronor i månaden. Personen har ett tjänstepensionsavtal inom avtalsområdet SAF-LO. Vid beräkningarna antas att den allmänna pensionen och tjänstepensionen tas ut vid samma tidpunkt. Det innebär att även tjänstepensionen tas ut vid den alternativa pensionsåldern.

Standardtypfallet

I beräkningarna har vi utgått från ett typfall där individen antas ha följande egenskaper:

- Individen är född 1975, d.v.s. 44 år idag.
- Han eller hon börjar arbeta vid 23 års ålder
- Han eller hon går i pension endera vid 65, riktålder 68 år eller vid sin alternativa (årskullsegna) ålder 69 år och 4 månader.
- Typfallen antas ha en s.k. rak löneprofil, d.v.s. lönerna förändras i takt med inkomstindex. Den årliga ökningen av inkomstindex antas framöver att vara 1,8 procent reall.

- Inkomstindex för förfluten tid är den faktiska vilket innebär en ökning på 75,96 procent för perioden 1998-2019.
- Lönen antas uppgå till 30 000 kr/månad 2019 vilket beräknas motsvara riksgenomsnitt 2019 uppräknat med timlöneutveckling enligt Konjunkturinstitutets prognos.
- Avkastningen på premiepensionsfonderna för förfluten tid är den faktiska årliga reala genomsnittliga utvecklingen, vilket fram t.o.m. 31 december 2018 årligen var 3,4 procent. Framöver antas den årliga reala avkastningen vara 2,1 procent före avdrag för fondavgifter och administrationskostnader.
- Typfallet är ogift och antas ha en för riket genomsnittlig kommunal skattesats om 32,19 procent. Inget eget pensionssparande antas.
- Personen har tjänstepension enligt SAF-LO-avtalet för privatanställda arbetare.
- Antaganden om avkastning, delningstal och arvsvinster antas vara samma i premiepensionen och tjänstepensionen.

11. Så kan du själv beräkna tumregler/pension

Följande avsnitt inleds med en beskrivning av det standardtypfall som används i beräkningarna. Därefter redovisas tre olika metoder för att beräkna pensionen. Den första metoden, *enkel kalkyl* är den metod som tumreglerna utgår från. Den andra metoden är den metod som OECD använder sig av och slutligen den tredje metoden, Pensionsmyndighetens typfallsmodell som försöker avbilda pensionssystemet på mer detaljerad nivå detaljer, inklusive övergångsregler.

11.1. Enkel kalkyl för att beräkna pensionen

För personer födda 1954 eller senare består den inkomstgrundade delen i det allmänna pensionssystemet av inkomstpension och premiepension. Tjänstepensionsavtalen ser olika ut beroende av personens ålder och yrkesliv, här antas tjänstepensionen vara utformad enligt SAF-LO, det gällande avtalet för privatanställda arbetare. Pensionsberäkningen utgår från antagande om att individens löneutveckling är densamma som för hela riket²³.

11.1.1. Inkomstpensionen

För en individ där löneutveckling följer inkomstutvecklingen (inkomstindex) kan inkomstpensionen beräknas på följande sätt:

$K = a \cdot b \cdot (1+c) \cdot (1-d) \cdot (1-e)$ där

K = pensionskapital vid pensioneringen uttryckt som antal årslöner (slutårslöner).

a = antal arbetade år

b = årlig avgift (premie) som andel av lön

c = tillägg för arvsvinst

d = allmän pensionsavgift²⁴

e = förvaltningskostnadsfaktor

För att få pensionen som andel av lönen divideras pensionsbehållningen, K med ett delningstal.

²³ Löneutveckling som följer den allmänna inkomstutvecklingen, inkomstindex benämns ofta som en rak inkomstprofil. Beräkningarna förutsätter att lönen understiger taket om 8,07 inkomstbasbelopp (43 309 kr/månad 2019)

²⁴ Pensionsavgiften till inkomstpensionen är 16 procent. Avgiften som pensionsspararen betalar är 7 procent på inkomster upp till 8,07 inkomstbasbelopp. Avgiften från pensionsspararen om 7 procent medför ingen pensionsrätt varför intjänandetaket är 7,5 inkomstbasbelopp och faktorn "16% x 0,93".

I de räkneexempel som följer använder vi oss av standardtypfallet som har beskrivits ovan.

För

$a = 42$ år (om pensioneringen sker vid 65 års ålder)

$b = 0,16$

$c = 0,04$

$d = 0,07$

$e = 0,002$

får vi $42 \cdot 0,16 \cdot (1+0,04) \cdot (1-0,07) \cdot (1-0,002) = 6,49$.

Typfallet har således 6,49 årslöner i pensionskapital vid pensioneringstillfället.

Antalet årslöner i pensionskapital omvandlas sedan till pensionsårsutbetalningar genom att dividera pensionskapitalet med delningstalet som gäller för årskullen. För årskullen född 1975 är det prognosticerade delningstalet för inkomstpensionen vid 65 års ålder 18,34. I exemplet blir kompensationsgraden då 35,4 procent, $[=6,49/18,34]$.

Eftersom ”avkastningen” (inkomstindexeringen) på inkomstpensionen antas vara identisk med individens egen löneutveckling påverkar inte inkomstillväxten ersättningsgraden. Inkomstpensionen i kronor, uttryckt i dagens lönenivå, är därmed produkten av nuvarande lön och kompensationsgrad.

Om vi önskar uttrycka den framtida pensionen i dagens (2019 års) priser ska pensionen räknas upp med den framtida reala tillväxten i ekonomin. Vårt typfall som är född 1975 har idag (2019) 21 år kvar till pensionering vid 65. En årlig real lönetillväxt om 1,8 procent innebär att pensionen i fasta priser ska räknas upp med 45,4 procent $[=1,018^{21}-1]$. Den kompensationsgrad för inkomstpensionen om 35,4 procent som vi räknat fram ovan ökar då till 51,4 procent. Men då jämförs en pension som ska utbetalas om 21 år med den inkomst som personen har i år. För att undvika att ge en felaktig uppfattning om pensionens förväntade relation till inkomsten före pensionen uttrycks pensionsprognosen (nästan) alltid i dagen inkomstläge – dvs. man bortser från inkomstillväxten.

11.1.2. Premie- och avgiftsbestämd tjänstepension

Premiepensionen och den avgiftsbestämda tjänstepension kan skattas på i princip samma sätt som inkomstpensionen. Det fonderade kapitalet förväntas dock ha en högre tillväxt än löneutvecklingen och denna skillnad ska därför beaktas i beräkningen. Den högre förväntade avkastningen i det fonderade kapitalet benämner vi här ”överavkastning”.

Pensionsmyndigheten förväntar att den årliga avkastningen utöver inkomstillväxten är 2,1 procentenheter före avgifter, vilket är prognosstandard i branschen.

Premiepension

För att beräkna pensionskapitalet, K för premiepensionen, uttryckt som antal slutårslöner, används följande uttryck:

$K = a \cdot b \cdot (1+c) \cdot (1-d) \cdot (((1+e)-f)^\alpha)$ där

a = antal arbetade år

b = årlig avgift som andel av lön

c = tillägg för arvsvinst

d = allmän pensionsavgift

e = avkastning på fonderat kapital överstigande inkomsttillväxten, ”överavkastning”

f = avdrag för förvaltningskostnader

α = antal år som genomsnittligt kapital förräntas

För

a = 42 år (om pensioneringen sker vid 65 års ålder)

b = 0,025

c = 0,04

d = 0,07

e = 0,021

f = 0,004

$\alpha = a/2$ (dvs. 21 i våra exempel)

insatt i uttrycket $[42 \times 0,025 \times (1+0,04) \times (1-0,07) \times (((1+0,021)-0,004)^{21})]$ blir pensionskapitalet, K = 1,447.

Typfallet förvärvsarbetar i 42 år men i kalkylen förräntas det genomsnittliga kapitalet överslagsmässigt till 21 år. Den första avgiften förräntas i 42 år och den sista i noll år och genomsnittet blir ca 21 år. Arvsvinsterna beräknas öka pensionskapitalet med ca 4 procent.

På samma sätt som för inkomstpensionen omvandlas pensionskapitalet till en årlig pensionsutbetalning genom att dividera med delningstalet. För vårt typfall som är född 1975 och som går i pension vid 65 års ålder är delningstalet 19,82.

Premiepensionens andel av slutlönen, det vill säga kompensationsgraden, för vårt typfall kan då beräknas till 7,3 procent. Pensionskapitalet, K dividerat med delningstalet, 1,447/19,82

Tjänstepension

Beräkning av tjänstepensionen skiljer sig på två sätt från beräkningen av premiepensionen. Tjänstepensionen belastas med en schablonberäknad avkastningsskatt och tjänstepensionsavgiften tas ut på bruttolönen – utan avdrag för allmän pensionsavgift. Underlaget för ”avkastningsskatten” är pensionskapitalet multiplicerad med den genomsnittliga statslåneräntan året innan, denna ”avkastning” beskattas med 15 procent. Denna ”statslåneränta”

är i prognosstandarden antagen till fyra procent. Det innebär att pensionskapitalet årligen beskattas med 0,6 procent.

Uttrycket för att beräkna pensionskapitalet, K för tjänstepension beräknad på lönedelar under taket – som för tjänstepension är 7,5 inkomstbasbelopp, 40 250 kr/månad 2019, blir då

$$K = a \cdot b \cdot (1+c) \cdot (((1+e)-f) \cdot (1-g))^{\alpha} \text{ där}$$

K = pensionskapital vid pensioneringen uttryckt som antal årslöner (slutårslöner)

a = antal arbetade år

b = årlig avgift som andel av lön

c = tillägg för arvsvinst

e = överavkastning i fonderat kapital

f = avdrag för förvaltningskostnader

g = avkastningsskatt

α = antal år som kapitalet förräntas

För

a = 40 år (om pensioneringen sker vid 65 års ålder)

b = 0,045

c = 0,04

e = 0,021

f = 0,004

g = 0,006

$\alpha = a/2$ (20 i exemplet)

insatt i uttrycket $[40 \times 0,045 \times (1+0,04) \times (((1+0,021)-0,004) \times (1-0,006))^{20}]$ blir pensionskapitalet, K = 2,325.

För tjänstepensionen antas premierna betalas in först från 25 års ålder²⁵ och med avgifter om 4,5 procent för den del av lönen som understigande taket om 7,5 inkomstbasbelopp. Vid pension vid 65 år blir då antal år med intjänande till tjänstepensionen 40 år. I likhet med det tidigare resonemanget för premiepensionen förräntas kapitalet i genomsnitt under 20 år.

Avkastningen på kapitalet och arvsvinsterna antas vara samma som för premiepensionen. För att omvandla tjänstepensionens pensionskapital till årligt pensionskapital används premiepensionens delningstal.

Tjänstepensionens pensionskapital, uttryckt som antal slutårslöner, delat med delningstalet är tjänstepensionens kompensationsgrad. För vårt typfall beräknas då kompensationsgraden [pensionskapitalet, K dividerat med delningstalet, 2,325/19,82] till 11,7 procent.

²⁵ I vårt exempel har vi satt åldern för första inbetalning till tjänstepensionen vid 25 år vilket är den ålder som gäller idag (2019) inom avtalsområde SAF-LO.

11.1.3. OECD:s kalkylmodell

OECD har beräknat pensionen som andel av slutlönen för Sverige och andra OECD-länder²⁶. Beräkningarna baseras på nationell lagstiftning och avtal på arbetsmarknaden (i de aktuella beräkningarna var det situation 2016). För Sveriges del beräknar OECD andelen pension före skatt (summan av allmän pension och tjänstepension) till 55,8 procent av slutlönen. Det kan jämföras med 52,9 procent, det ovägda genomsnittet för hela OECD-området.

Andelarna har beräknats utifrån typfall där fallen sägs representera genomsnittet för respektive land men med följande antaganden som är lika för alla länder:

- Inflationen är 2 procent årligen.
- Lönen ökar reallt med 1,25 procent per år. Det innebär att den nominella ökningen antas vara 3,275 procent per år.
- Den årliga reala avkastningen efter avgifter är 3 procent.

För Sverige framkommer följande fakta om typfallet

- Individens är född 1996 och går i pension 2061 vid 65 års ålder.
- Personen arbetar i 45 år med inträde på arbetsmarknaden 2016 vid 20 års ålder.
- Arbetar i privat sektor med en ingångslön på 423 065 kr (35 255 kr/månad) uttryckt i 2016 års lönenivå.
- Arbetar inom privat sektor och antas få en tjänstepension efter s.k. ITP-avtalet (ITP 1). Tjänstepensionen tas ut livsvarigt.
-

Det är i stort samma antaganden som görs för alla andra OECD länder, men vissa avvikelser förekommer.

Utöver ovanstående kompensationsgrader (pension i relation till slutlön) före skatt anger OECD även kompensationsgraden efter skatt. Dessa beräknas till 54,9 procent för Sverige. Att den är lägre efter skatt beror på att löneinkomsten medger ett s.k. jobbskatteavdrag som pensionären går miste om. Notera dock att de som vid utgången av året är 66 år eller äldre, får pensionären ett s.k. förhöjt grundavdrag som begränsar skatteuttaget.

OECD:s beräkningsmodell är en förenkling av dagens regler. Beräkningarna utgår från dagens genomsnittsinkomster och att löneinkomsten ökar i takt med den allmänna inkomstillväxten. Pensionsutfallet, P för den allmänna pensionen och tjänstepensionen uttryckts i förhållande till dagens lönenivå och beräknas utifrån följande formel²⁷:

$$P = [A e^{(rt)}(e^{(-rt)} - 1)/-r] \mu / Dt$$

²⁶ OECD, "Pension at a glance 2017", <https://www.oecd.org/publications/oecd-pensions-at-a-glance-19991363.htm>

²⁷ Det är denna formel som ligger till grund när det gäller beräkning av kompensationsgrader (pension som andel av slutlön) för Sverige och andra länder mm. Om lönen anges till 100 enheter så kommer formeln att uttrycka pensionen i procent av lönen, dvs kompensationsgrad.

där

A är avgiften till pensionssystemet,

r är avkastningen²⁸,

t är antal år med intjänad pensionsrätt²⁹

μ är samlade arvsvinsterna justerade för förvaltningskostnaderna³⁰ och

Dt är pensionssystemets delningstal för att beräkna den årliga pensionen.

I tabellen nedan har pensionen beräknats för vårt standardtypfall med OECD:s formel. Standardtypfallet beskrivs i inledningen på sidan 1.

Tabell 32. Räkneexempel med OECD-modellen och med samma antaganden som i den enkla kalylen

	Överavkastning	Avgift /år	K* exkl. arvsvinst	Arvsvinst- faktor	Delningstal	Pension kr/månad**	Andel av slutlön, %
IP	0,00%	57 600	2 419 200	1,04	18,34	11 432	38,1%
PP	2,10%	9 000	606 740	1,04	19,82	2 653	8,8%
TJP	2,10%	16 200	1 015 483	1,04	19,82	4 440	14,8%
Summa		82 800	4 041 423			18 526	61,8%

* K = pensionskapital, ** Uttryckt i dagens löneläge

Pensionen är 18 526 kr/månad uttryckt i 2019 års lönenivå, vilket motsvarar knappt 62 procent av slutlönen (30 000 kr/månad).

11.1.4. Pensionsmyndighetens typfallsmodell

Pensionsmyndighetens typfallsmodell finns tillgänglig på myndighetens hemsida, <http://www.pensionsmyndigheten.se/Typfallsmodellen.html>.

Modellen innehåller övergångsreglerna för det allmänna pensionssystemet och nuvarande regler för skatter och bostadstillägg för pensionärer.

Modellen finns beskriven på hemsidan.

²⁸Eftersom vi studerar pensionen satt i relation till lönen där typfalllets lönetillväxt sammanfaller med samtligas så är det avkastningen utöver lönetillväxten som vi använder oss av i formeln. Inkomstpensionen har för typfallet ingen "överavkastning" eftersom individens inkomster förändras med den generella inkomstillväxten. För att formeln ska fungera för inkomstpensionen sätts överavkastningen till ett mycket litet tal, 10E-9. För premiepensionen och tjänstepensionen antas en överavkastning om 1,5 procent i OECD:s beräkningar.

²⁹Inträdesåldern på arbetsmarknaden antas till 20 års ålder i OECD:s beräkningar (23 i våra beräkningar som motsvarar den genomsnittliga inträdesåldern enligt Pensionsmyndigheten, www.pensionsmyndigheten.se). Notera att för tjänstepensionen antas SAF-LO - planen där pensionsrätter tjänas in först från och med 25 års ålder. Antal år med pensionsrätt är därmed 40 år.

³⁰De antas uppgå till 1,04 för både inkomstpensionen och premiepensionen samt för tjänstepensionen.

I tabellen nedan presenteras utfallet av de tre olika metoderna givet samma antaganden för standardtypfallet. De tre metoderna ger något olika resultat men skillnaderna är inte större än att de kan fungera som tumregler. Orsaken är, som nämnts tidigare, att metoderna för att beräkna pensionen skiljer sig åt. Som exempel tar Pensionsmyndighetens typfallsmodell hänsyn till gällande övergångsregler. Skatten beaktas inte i den enkla kalkylen, utan pension före skatt jämförs med inkomst före skatt. I Pensionsmyndighetens typfallsmodell ingår dagens skattesystem och om man vill kan skatteeffekter beaktas. Pensionen efter skatt som andel av slutlönen efter skatt är ca 54 procent. Som förvärvsaktiv får individen ett s.k. jobbskatteavdrag. Motsvarande avdrag ges inte för pensionsinkomster, vilket förklarar den progressivare skatten för pensionären. Pensionen efter skatt ökar året efter när individen har fyllt 66 år eftersom inkomstskatten blir lägre av att han/hon berättigas till ett högre grundavdrag³¹.

Tabell 33. Pensionsutfall för standardtypfallet vid 65 år med olika pensionskalkyler som andel av lönen, procent

	Enkel kalkyl	OECD:s kalkylmodell	Pensionsmyndighetens typfallsmodell
Allmän Pension	42,7	47,0	43,9
Varav inkomstpension	35,4	38,1	35,7
Varav premiepension	7,3	8,8	8,3
Tjänstepension	11,7	14,8	13,7
Sa Pension	54,4	61,8	57,6
Pension som andel av slutlönen efter skatt			54,3

Anm. Avrundningar gör att summan av delarna inte alltid stämmer med totalen.

³¹ Vid beräkningarna antas en kommunalskatt om 32,19 procent, vägt genomsnitt för alla kommuner.

12. Vad påverkar den slutliga pensionen?

Hur stor den allmänna pensionen blir beror bland annat på yrkeslivets längd, inkomst och vid vilken ålder pensionen tas ut. Andra faktorer som påverkar den allmänna pensionen är hur livslängden utvecklas, den ekonomiska utvecklingen och värdeförändringar på finansiella marknader.

Huruvida man tjänar in till tjänstepension eller inte och hur många år man gör det har stor betydelse för den framtida ekonomin som pensionär.

Om man önskar en högre total pension kan man även ha ett eget pensionssparande. Ett eget pensionssparande kan utformas på olika sätt och utifrån olika förutsättningar. En annan form av sparande är att minska sina framtida utgifter. Ett sätt att göra det är att amortera lån.

Av den enkla tumregelskalkylen för typfallet född 1975 med 42 års arbete, pensionering vid 65 års ålder och en inkomst som hela livet är samma relativt med snittinkomsten, uppgår pensionen som andel av slutlön till nästan 55 procent, varav den allmänna pensionen utgör knappt 43 procent. Tjänstepensionen som andel av slutlön är nästan 12 procent. Om pensioneringen sker vid den alternativa pensionsålder, 69,4 år, så uppgår pensionen som andel av slutlön till cirka 68 procent, varav den allmänna pensionen utgör omkring 55 procent. Tjänstepensionen som andel av slutlön är cirka 13 procent. Detta gäller för typfallet men i princip lika för alla oavsett födelseår – givet att varje årskulls typfallsindivid går i pension vid sin alternativa pensionsålder.

12.1. Vad betyder högre eller lägre inkomst för pensionen?

Tumregel; en krona i lön ett år ger 0,129 öre i månatlig pensionsutbetalning.³²

Exempel på en tillämpning av tumregeln är att överslagsmässigt beräkna pensionsutfallet av lönenivåer och löneförändringar.

100 kronor högre inkomst ett enskilt år kan överslagsmässigt beräknas öka den månatliga pensionen med 12,9 öre. Förändringen av pensionen är uttryckt i årets löneläge och är fördelad mellan den allmänna pensionen med

³² Har beräknats med de enkla kalkylerna för inkomst- premie- och tjänstepensionen och därefter summerat dessa och dela med 12 för att få behållningen per månad. Delningstal för alternativ pensionsålder har använts och att inbetald krona sker mitt i livet (förräntas i 23 år fram till alternativ pensionsålder). Till detta multipliceras en arvsvinstfaktor om 6,3 procent vid alternativ pensionsålder. Andel krona i pension per inbetald krona beräknas genom:
$$((0,93*(0,16/15,91))/12+(0,93*(0,025/17,46)*1,017^{23})/12+((0,045/17,46)*1,017^{23})/12)*1,063=0,00083+0,00017+0,00029=0,00129$$
, dvs. 0,129 öre per inbetald krona och månad.

10 öre och tjänstepensionen med 2,9 öre. 100 kronor per månad det vill säga 1 200 kronor ett enskilt år, ökar månadspensionen med 1,55 kronor.

Beräkningen utgår ifrån att pensionen tas ut vid den alternativa pensionsåldern. Därmed gäller överslagsberäkningen för alla årskullar, förutsatt att ”typfallet” tar ut sin pension vid sin årskulls ”egna pensionsålder”. Beräkningen utgår vidare från att personen inte kommer ha garantipension. Om personen har garantipension kommer den allmänna pensionen öka mindre än vad överslagsberäkningen kommer fram till.

Denna överslagsberäkning är skalbar så länge inkomsten understiger taket i den allmänna pensionsförsäkringen. Det betyder att en ökning av ett enda års årsinkomst med 1 000 kronor ökar månadspensionen med 1,29 kronor. En ökning av inkomsten ett enda år med 10 000 kronor ger en 12,9 kronor högre månatlig pension osv.

Överslagsberäkningen är också skalbar på så sätt att om den högre inkomsten gäller i flera år så kan effekten på pensionen beräknas genom att multiplicera med antalet år som inkomstförändringen ”gäller”. Om den 100 kronor högre årsinkomsten gäller i 10 år blir effekten på den årliga pensionen $10 \times 0,129$ kronor, dvs. 1,29 kronor högre månatlig pension. Om förändringen 100 kronor gäller i 20 år blir effekten $20 \times 0,129$ dvs. 2,58 kronor.

Om det är månadsinkomsten och inte årsinkomsten som ökar med 100 kronor och förändringen gäller 10 år så ökar månadspensionen med $10 \times 12 \times 0,129$ dvs. 15,48 kronor. I tabellen nedan är det här överslagsmässiga sättet att beräkna pension skalad till ett helt arbetsliv. I första steget skalas inkomsten upp vårt typfalls månadsinkomst, 30 000 kronor. Vid den alternativa pensionsåldern är kompensationsgraden 70 procent, vilket överensstämmer tämligen väl med resultatet framräknat med hjälp av typfallsmodellen.³³

³³ Typfallsmodellen räknar med samma antaganden fram en kompensationsgrad om cirka 73 procent. En anledning är att typfallsmodellen använder olika delningstal för premiepensionen och tjänstepensionen (SAF-LO) där den enkla modellen använder delningstal för premiepensionen i båda fallen. I detta fall med SAF-LO som tjänstepension är delningstalet lägre, vilket höjer de månatliga pensionsutbetalningarna och därmed är kompensationsgraden högre med beräkningen från typfallsmodellen.

Tabell 34. Överslagsmässig beräkning av kompensationsgrad

	Skalfaktorer*	Inkomst, kronor	Pension, kronor
		100	0,129
Månad	300	30 000	38,7
År	12	360 000	464,4
Arbetsliv (46,4 år)	46,4	16 704 000	21 548
Kompensationsgrad (pension/månadsinkomst)			71,8%

*Faktorer som används för att skala upp beräkningen till ett helt arbetsliv

Beskrivning av metoden

Beräkningen att 100 kronor i förändrad inkomst en månad medför en förändring av månadspensionen med 0,126 öre utgår från några förenklade antaganden, utöver de som ligger i typfallet som sådant. Samtidigt är överslagsberäkningen tämligen okänslig för avvikelser från antagandena. Beräkningen utgår från att 100 kronor i inkomst ett enskilt år ger en avsättning till inkomstpension som är 14,88 kronor (93 procent av 16) och 2,33 kronor till premiepensionen (93 procent av 2,5) och 4,5 kronor till tjänstepensionen.

Eftersom typfallets inkomst antas öka med den allmänna inkomstillväxten är avsättningen till inkomstpensionen värd 14,88 kronor – i dagens löneläge – även då typfallet går i pension. Årskullen född 1975 har ett delningstal vid sin alternativa pensionsålder 69,4 år (avrundat till 69 år) som är 15,91 och en arvsvinstfaktor på 6,3 procent. Det innebär att de 14,88 kronorna i högre pensionskapital leder till en 8,3 öre högre månatlig pension. $(14,88 \times 1,063) / 15,91 / 12$. Division med 12 gör vi för att få resultatet på månatlig basis.

Avsättningen till premie- och tjänstepensionen förväntas ha en högre avkastning än inkomstpensionens inkomstillväxt. Det har därför betydelse när under livet de 100 kronorna extra inkomst inträffar.

Utifrån prognosstandardens avkastningsantagande om 1,7 procent (2,1 procent före kostnader om 0,4 procent) över inkomstillväxten växer 2,33 kronor extra insättning till premiepensionen till 5,06 kronor vid 69 års ålder (46 års arbetsliv från 23) $(2,33 \times 1,017^{46})$. Om den extra pensionsrätten intjänas året före pensioneringsåret hinner inte pengarna växa alls utan bidrar med 2,33 till pensionskapitalet. Det genomsnittliga värdet av en avsättning om 2,33 kronor till premiepensionen är 3,55 kronor.

På ett liknande sätt fungerar tjänstepensionen med den skillnaden att tiden för intjänande är kortare, 25 till 65 år, men förräntas fram till 69 år då pensionen tas ut. En annan skillnad är att tjänstepensionen beskattas under sparandetiden. Avkastningen utöver inkomstillväxten antas därför vara

lägre än i premiepensionen, 1,1 procent per år.³⁴ Det genomsnittliga värdet för tjänstepensionens avsättning på 4,5 kronor är 5,58.

På samma sätt som vid beräkning av inkomstpensionen skall arvsvinsten läggas till avsättningarna för både premiepensionen och tjänstepensionen. Arvsvinstfaktorerna för både premiepensionen och tjänstepensionen är 6,3 procent. Värdet på avsättningarna stiger då till 3,77 kronor ($1,063 \times 3,55$) respektive 5,93 kronor ($1,063 \times 5,58$). Med ett delningstal på 17,46 vid alternativ pensionsålder innebär det att 100 kronor högre inkomst ett enskilt år ger en ungefärlig ökning av den månatliga premiepensionen med 1,7 öre och med 2,9 öre för tjänstepension. Totalt 12,9 öre högre månatlig total pension ($8,3 + 1,7 + 2,9$ öre).

Delningstalet vid den alternativa pensionsåldern skiljer sig något åt mellan årskullarna – det är något högre ju yngre årskullen är. Samtidigt är skillnaderna i delningstal vid den alternativa pensionsåldern mellan olika årskullar inte så stor, därmed ger överslagsberäkningen ett bra närmevärde för hur mycket 100 kronor mer eller mindre i inkomst påverkar pensionen.

Det är viktigt att vara medveten om att beräkningen här uttrycker effekten av en förändrad inkomst i det årets pris- och löneläge. Det innebär att den köpkraftsförbättring som ökade reallöner medför helt har bortsetts från. Om tiden fram till pension är lång innebär det en betydande underskattning av den köpkraft den intjänade pensionsrätten förväntas ge när den utbetalas i form av pension.

12.2. Pensionen i procent istället för kronor och ören

Det genomsnittliga intjänandet av pension per 100 kronor inkomst som har skattats i avsnittet ovan till 12,9 öre. Det kan också användas till att beräkna typfallets kompensationsgrad till 0,00129 ($0,129/100$). Enligt tidigare är den här metoden att beräkna pensionen skalbar. Det innebär att om vi tjänar 100 kronor varje månad under ett år kan vi multiplicera kompensationsgraden med 12. Kompensationsgraden blir då 1,55 och om vi multiplicerar med 46 arbetsår blir kompensationsgraden ungefär 70.

I tabellen nedan görs det utifrån samma antaganden i ovanstående avsnitt. antagande om arbete från 23 års ålder till den alternativa pensionsåldern avrundat till 69 år.

Vi räknar först om kompensationsgrad per månad till kompensationsgrad per år genom att multiplicera resultaten från föregående avsnitt med 12.

³⁴ Avkastningsskatt är satt till 0,6 procentenheter för 2018 i prognosstandard.

Tabell 35. Årligt intjänande av kompensationsgrad

	Kompensationsgrad/år	Antal år	Kompensationsgrad
Inkomstpension	(12x8,3) 1,00	46,4	46,4
Premiepension	(12x1,7) 0,20	46,4	9,3
Tjänstepension*	(12x2,9) 0,35	46,4	16,2
Totalt	1,55		71,9

*Här överdrivs kompensationsgraden av tjänstepensionen något eftersom beräkning gjorts utifrån ett förenklande antagande om att intjänande av tjänstepension sker från 23 års ålder och fortsätter efter 65. I SAF-LO avtalet intjänas inte pensionsrätt före 25 års ålder och inte efter 65. Överdriften kan skattas till att vara 2,18 procentenheter (6,4 år x 0,34 kompensationsgradsenheter).

Typfallet intjänar således 1,55 kompensationsgradsenheter varje år, som ett närmevärde för alla som går i pension vid sin alternativa pensionsålder. Går man i pension tidigare än så är intjänandet av kompensationsgrad per år lägre. Denna enkla beräkningsmetod ger en god överensstämmelse med mer sofistikerade beräkningar.

12.3. Senarelagd pensionering

Att fortsätta arbeta och skjuta upp pensionen med ett år ökar den totala pensionen per månad med 6–8 procent med den enkla kalkylen. Den allmänna pensionen ökar något mer än tjänstepensionen, undantaget kommun – och landstingsanställda. Detta beroende på att man i de flesta avtal – utom det för kommun- och landstingsanställda och statligt anställda födda 1988 eller senare – slutar att intjäna tjänstepensionsrätt vid 65 års ålder.

Att senarelägga utträdet och pensioneringen innebär en högre pension. Att pensionen blir högre beror på:

- Nya pensionsrätter intjänas, dock inte efter 65 i alla tjänstepensionsavtal
- Ett högre pensionskapital förräntas (eftersom ingen del av kapitalet har börjat tas ut)
- Ett lägre delningstal används
- Ytterligare arvsvinster tilldelas

Värdet av den *nya pensionsrätten* är i stort detsamma som ökningen av antalet förvärsaktiva år i förhållande till tidigare yrkesverksamma år. I våra typfall betyder det 1/42, dvs. nästan 2,4 procent. Det här gäller för det enkla antagandet att löneutvecklingen är densamma som inkomstutvecklingen i stort.

För tjänstepensionen intjänas normalt inga nya pensionsrätter efter 65 års ålder. Undantagna är som nämnts kommunal- och landstingsanställda

(KAP–KL avtalet) samt statligt anställda födda 1988 eller senare (PA16 avd I).

Avkastningen på pensionskapitalet är i de enkla fallen för inkomstpensionen samma som för inkomstutvecklingen. Inkomstpensionen som andel av slutlön påverkas därmed inte. För premie- och tjänstepensionen antas en avkastning efter avgifter utöver inkomstillväxten med 1,7 procent som ska läggas till kapitalet.³⁵

Delningstalen i pensionssystemet är förväntad återstående livslängd justerat för en förskottsrenta. För inkomstpensionen motsvaras förskottsrentan av följsamhetsnormen om 1,6 procent och för premiepensionen är förskottsrentan 1,75 procent. Delningstalen³⁶ innebär att den månatliga pensionen blir högre av att gå i pension senare, allt annat lika, men den förväntade livspensionen är oförändrad. För inkomstpensionen och årskull födda 1975 minskar delningstalet från 18,34 vid pensioneringsålder 65 år till 17,74 vid pensioneringsålder 66 år. En minskning av delningstalen som ökar pension med 3,4 procent. För premie- och tjänstepensionen innebär motsvarande minskning av delningstalen från 19,82 till 19,24 att pensionen ökar med 3,0 procent. Premie- och tjänstepensionens högre delningstal beror i huvudsak på att dess delningstal beräknas med förväntad livslängd och inte som inkomstpensionen uppmätt livslängd. Inkomstpensionens metod för att räkna delningstal innebär en systematisk underskattning av livslängden, och en tendens till att betala ut högre inkomstpension än vad pensionärerna tjänat in.

Att skjuta på uttaget av pensionen med ett år innebär en tilldelning av nya *arvsvinster*. Dessa bedöms till omkring 0,8 procent för samtliga pensionsdelar³⁷.

³⁵ Notera att kalkylerna ser till ökningen av pensionen i relation till lön. Är man intresserad av ökningen av pensionen i fasta priser ska pensionsbehållningarna ökas även med inkomstillväxten, som i prognosstandard antas var 1,8 procent.

³⁶ För tjänstepensionen har alla valbara alternativ egentligen egna delningstal, (ibland anpassade till de olika kollektivens dödlighet). Tjänstepensionen har typiskt inte 1,75 % förskottsrenta så som i premiepensionen, utan vanligen högre – och alltså lägre delningstal än premiepensionen. Därmed underskattas här tjänstepensionskompensationsgrad. Det behöver inte innebära att tjänstepensionens livsvariga nivå underskattas. En högre förskottsrenta ger en högre pension inledningsvis, men en lägre utveckling av pensionen.

³⁷ OECD beaktar inte alltid arvsvinsten i sina kalkyler eftersom den kan sägas utgöra risken för att inte överleva och få ta del av pensionen, dvs. ex ante. Vi räknar dock med arvsvinsten i denna promemoria och betraktar därmed utfallet ex post.

Tabell 36. Procentuell förändring av senarelagd pensionering med ett år för typfallet

	Inkomst- pension	Premie- pension	Tjänste- pension	Vägd summa
Ny pensionsrätt	2,4%	2,4%	0,0%	1,8%
Avkastning utöver inkomstillväxten	0,0%	1,7%	1,7%	0,7%
Delningstal	3,4%	3,0%	3,0%	3,2%
Arvsvinst	0,8%	0,8%	0,8%	0,8%
Total ökning i relation till lön	6,6%	7,6%	5,2%	6,4%
Total ökning i fasta priser (inkomstillväxt 1,8 procent)	8,4%	9,4%	7,0%	8,2%

För att få korrekt total, ska produkten av de kolumnvisa förändringarna tas och inte summan (för mindre förändringar är det dock approximativt lika)

Att skjuta på utträdet från arbetslivet och pensioneringen från 65 till 66 års ålder innebär att pensionen som andel av slutlön ökar med cirka 6,5 procent för typfallet. I fasta priser ökar den totala pensionen med drygt 8 procent. Pensionsmyndigheten har som tumregel att pensionen ökar med 5-11 procent av att arbeta ytterligare ett år.³⁸ Individer med låg inkomstpension som får garantipension kommer dock att få ett lägre utbyte, eftersom garantipensionen blir lägre ju högre inkomstpensionen är. För personer med relativt kort intjänandetid är utbytet av att arbeta ytterligare ett år större, förutsatt att de inte har garantipension.

Att skjuta på pensionen ytterligare ett år från 66 till 67 års ålder ger ungefär samma utbyte, dvs. drygt 6 procent högre kompensationsgrad och pensionens köpkraft med ca 8 procent. Genom att arvsvinsterna är något högre för varje ålder blir effekten av senare uttag något lite högre för varje ålder.

12.4. Tidigarelagd inträdesålder på arbetsmarknaden

Inträdesåldern till arbetslivet kan beräknas på olika sätt. Det finns ingen etablerad metod. Den metod Pensionsmyndigheten använder ger en inträdesålder som i medeltal är ca 23 år, något tidigare för män och något senare för kvinnor. Att börja jobba ett år tidigare innebär med användning av den enkla kalkylmetoden att pensionen ökar med 1,1 procentenheter från 54,4 till 55,5 procent av slutlön. Att pensionen ökar mindre av att börja jobba tidigare än att skjuta på utträdet beror i huvudsak på att tidpunkten för pensioneringen är oförändrad. Delningstalet förblir då detsamma. Att

³⁸ Se kapitel 3 i del 1 för tumregel.

arvsvinsterna är mycket lägre i början av yrkeslivet³⁹ än i slutet av yrkeslivet bidrar också till att effekten av ett ”extra år i början” är lägre än ett i slutet. Att inbetalning till premiepension och tjänstepension tidigt i livet kommer att förräntas fler år än en inbetalning sent i livet verkar dock i riktning mot att göra tidiga inbetalningar mer värda än senare inbetalningar. Men effekten av detta väger inte upp delningstalet. En inbetalning till premiepension (och tjänstepension) vid 22 års ålder kommer att förräntas i 43 år. Om avkastningen på premiepensionen kommer att överstiga inkomstillväxten med 1,7 procent kommer den premiepensionsinbetalningen att vara värd $1 \times 1,017^{43} = 2,06$ gånger mer än en inkomstpensionskrona. Avsättningen till inkomstpensionen är lika mycket värd som inkomsten – om den egna inkomstillväxten följer den allmänna inkomstutvecklingen.

Tabell 37. Pensions som andel av slutlön för typfallet, beräknat med enkla kalkylmodellen

	Inkomstpension	Premiepension	Tjänstepension	Summa
Börjar arbeta vid 22	36,21%	7,54%	11,73%	55,48%
Börjar arbeta vid 23	35,37%	7,30%	11,73%	54,40%
Skillnad	0,84%	0,24%	0%	1,08%

Tjänstepensionen påverkas i detta fall inte av att inträdet på arbetsmarknaden sker vid 22 i stället för 23 års ålder eftersom inga premier normalt avsätts före 25 års ålder. Undantagna är PA03 och KAP–KL där det betalas in till tjänstepensionen från 23 respektive 21 års ålder⁴⁰.

12.5. Ökad livslängd och dess effekt på pensionen

Vi lever allt längre vilket innebär att den månatliga pensionen blir lägre av två anledningar. Den viktigaste är att eftersom vi lever längre så påverkas delningstalen som blir högre. Eftersom pensionskapitalet omvandlas till ett månadsbelopp genom att divideras med delningstalen blir därmed den månatliga pensionen lägre. Totalt sett blir dock summan av förväntade

³⁹ De uppgår idag till ca 0,02 och 0,03 procent vid 22 års ålder för inkomst- respektive premiepensionen. För personer födda 1975 tilldelades inga arvsvinster 1997, utan arvsvinster tilldelades först år 2000. I beräkningen ovan har vi bortsett från de marginellt ökade arvsvinsterna.

⁴⁰ Inom avtalsområde AKAP-KL gäller från 2014 ingen startålder för personer födda 1986 eller senare.

pensionsutbetalningar densamma, ett lägre belopp som förväntas betalas ut fler gånger.

Ett annat skäl är att en minskad dödlighet även i åldrarna före pensioneringen minskar arvsvinsterna, vilket påverkar kapitalet vid pensioneringen. Den lägre dödligheten (och därmed lägre arvsvinsten) under pensionstiden finns redan ”inbakad” i delningstalet.

Det betyder för våra kalkyler att vill vi beräkna kompensationsgraden för en annan årskull än 1975 så behöver vi bara byta ut parametern för delningstalet och arvsvinstfaktorn. Den senare är dock inte lika betydelsefull för pensionsutfallet. I bilagan finns tabeller över delningstal och arvsvinstfaktorer.

Exempel: En person född 1985. Det prognosticerade delningstalet för inkomstpension som tas ut vid 65 års ålder är 18,97 jämfört med 18,34 för årskullen född 1975. Det prognosticerade delningstalet för premie- samt tjänstepensionen är 20,37 jämfört med 19,82 för årskullen född 1971. Det innebär att inkomstpensionen som andel av slutlön minskar med 3,3 procent $[(18,34-18,97)/18,97]$ och premie- samt tjänstepensionen minskar med 2,7 procent av ändrade delningstal⁴¹. Att livslängdsökningen har mindre betydelse för premie- och tjänstepensionen i våra beräkningar beror på den högre förskottsrentan i dessa försäkringar jämfört med inkomstpensionens förskottsrenta. Som framgått ovan är i praktiken den använda förskottsrentan i tjänstepensionen inte så hög som i premiepensionen, ibland är förskottsrentan t.o.m. noll. I dessa fall blir den första pensionen lägre än i dessa beräkningar, men utvecklingen av pensionen blir bättre än vad den skulle ha blivit med en högre förskottsrenta.

12.6. Alternativ pensionsålder

Alternativ pensionsålder är den pensionsålder som krävs för att få samma allmänna pension som andel av slutlönen som de skulle ha fått vid 65 års ålder om livslängdsökningen hade uteblivit sedan 1995. Som en tumregel gäller att av livslängdsökningen krävs att omkring 2/3 används till fortsatt arbete för att den allmänna pensionen som andel av slutlönen ska vara oförändrad vid pensioneringen. Tumregeln innebär att om livslängden ökar med ett år måste pensioneringen senareläggas med åtta månader för att pensionens storlek i förhållande till den tidigare inkomsten ska vara oförändrad. Detta oförändrade belopp kommer att utbetalas fyra månader längre än vad som gällde vid den lägre livslängden.

Bakgrunden till att vi använder den livslängd som gällde 1995 är att riksdagen 1994 beslutade att införa det nuvarande pensionssystemet. Vissa beräkningar som gjordes i samband med beslutet utgick uttryckligen från den livslängd som då gällde. I riksdagsbeslutet ingick som en del att ökad livslängd skulle medföra lägre månatliga pensioner – eller, och hellre – högre pensionsålder.

⁴¹ Även arvsvinsterna påverkas och blir något lägre. I den förenklade kalkylen bortses från dessa.

Statistiska centralbyrån (SCB) antar att medellivslängden fortsätter att öka framöver. Detta medför att den förväntade genomsnittliga återstående livslängden vid 65 års ålder ökar från 17 år och 5 månader för personer födda 1930 till 24 år och 2 månader för personer födda 1995. Det motsvarar en ökning av den förväntade återstående livslängden vid 65 års ålder med nästan 7 år för årskull 1995 relativt födda 1930. Om de som är födda 1995 ska få samma pensionsnivå, dvs. pension i förhållande till slutlön, som de skulle ha fått om livslängden inte hade ökat så måste en del av den ökade livslängden efter 65 år bestå av ytterligare arbete. För årskullen född 1995 måste arbetslivet förlängas till 70 år och 7 månader. Samtidigt kommer de födda 1995 att trots den högre pensionsåldern kunna se fram emot att vid pensioneringen vara pensionärer 1 år och 7 månader längre jämfört med födda personer 1930.

Tabell 38. Alternativ pensionsålder och tid som pensionär

Årskull	Fyller 65 år	Förväntad livslängd vid 65	Alternativ pensionsålder	Tid som pensionär	Ökad tid som pensionär i jämförelse med årskull 1930
1930	1995	82 år 4 mån	65 år 0 mån	17 år 4 mån	0 år 0 mån
1935	2000	83 år 0 mån	65 år 7 mån	17 år 7 mån	0 år 3 mån
1940	2005	83 år 6 mån	66 år 1 mån	17 år 8 mån	0 år 4 mån
1945	2010	84 år 2 mån	66 år 8 mån	17 år 11 mån	0 år 7 mån
1950	2015	84 år 9 mån	67 år 2 mån	18 år 0 mån	0 år 8 mån
1955	2020	85 år 3 mån	67 år 8 mån	18 år 1 mån	0 år 9 mån
1960	2025	85 år 8 mån	68 år 0 mån	18 år 2 mån	0 år 10 mån
1965	2030	86 år 2 mån	68 år 5 mån	18 år 4 mån	1 år 0 mån
1970	2035	86 år 8 mån	68 år 10 mån	18 år 5 mån	1 år 1 mån
1975	2040	87 år 1 mån	69 år 3 mån	18 år 6 mån	1 år 2 mån
1980	2045	87 år 7 mån	69 år 7 mån	18 år 7 mån	1 år 3 mån
1985	2050	88 år 0 mån	70 år 0 mån	18 år 8 mån	1 år 4 mån
1990	2055	88 år 5 mån	70 år 4 mån	18 år 9 mån	1 år 5 mån
1995	2060	88 år 10 mån	70 år 7 mån	18 år 11 mån	1 år 7 mån
2000	2065	89 år 2 mån	70 år 11 mån	18 år 11 mån	1 år 7 mån
2005	2070	89 år 7 mån	71 år 3 mån	19 år 0 mån	1 år 8 mån
2010	2075	89 år 11 mån	71 år 6 mån	19 år 1 mån	1 år 9 mån
2015	2080	90 år 4 mån	71 år 10 mån	19 år 2 mån	1 år 10 mån
2020	2085	90 år 8 mån	72 år 1 mån	19 år 2 mån	1 år 10 mån

Källa: Orange rapport 2018, sid 57.

Till grund för beräkningarna i tabellen ovan ligger pensionsmyndighetens typfallsmodell. Modellen tar hänsyn till pensionssystemets övergångsregler mm. Principen för beräkningen är dock densamma som avsnittet om ökad livslängd med den skillnaden att den avser enbart den allmänna pensionen. Nämnas kan att delningstalet för inkomst- och premiepensionen för individer födda 1930 har uppskattats till 14,84 resp. 12,62.

Exempel med den enkla kalkylmodellen ger att den allmänna pensionen som andel av slutlön för individer födda 1975 men beräknad med

arvsvinster och delningstal för årskullen 1930 uppgår till cirka 56 procent. För att årskullen född 1975 ska nå 56 procent i kompensationsgrad krävs ytterligare 4 år och 10 månaders arbete, d.v.s. pensionering vid 69 år och 10 månaders ålder. Med den enkla kalkylen uppnås 56 procents kompensationsgrad, jfr resultatet nedan.

Tabell 39. Enkel kalkyl över pension som andel av slutlön i det allmänna pensionssystemet av att arbeta fram till 69 år och 10 månaders ålder för typfallet född 1975

		Inkomstpension	Premiepension
Antal år		46 år 10 mån	46 år 10 mån
x	Avgift som andel av inkomst ⁴²	0,1488	0,02325
x	Arvsvinst	1,06	1,06
x	Överavkastning	1	2,1
=	Pensionskapital	7,37	1,68
/	Delningstal ⁴³	15,91	17,46
=	Pension som andel av slutlön	46,3%	9,6%

12.7. Avkastningens betydelse

För att illustrera avkastningens betydelse för den framtida pensionsinkomsten så har avkastningsantagandet varierats med ± 1 och ± 2 procent jämfört med dagens prognosstandard om 3,5 procent efter betalda avgifter. 3,5 procent reallt innebär en avkastning på 1,7 procent utöver inkomstillväxten om inkomstillväxten antas vara 1,8 procent.

I tabell 9 nedan redovisas utfallet av avkastningsantaganden för basscenariot och avvikelser från basscenariot på ± 1 och ± 2 procentenheter. Beräkningarna är gjorda för vårt standardtypfall som är född 1975. Typfallet började arbeta 1998 och fram till utgången av 2017 har den årliga reala avkastningen varit cirka 4,4 procent. Den högre eller lägre antagna avkastningen gäller således fr.o.m. år 2018. Resultaten i tabell 8 är uttryckta i dagens lönenivå. 4,5 procents avkastning är 28 procents högre avkastning

⁴² Avgiften minskad med allmän pensionsavgift om 7 procent.

⁴³ Delningstalet förändras med stigande ålder för typfallet född 1975. Vid en ålder om 65 år är delningstalet för typfallet 18,34 och 19,82 för inkomst- respektive premiepensionen. Vid pensionering under 69 års ålder har delningstalen sjunkit till 15,91 och 17,46, detta bland annat på grund av att pensionen ska räcka i ett förväntat antal färre år.

jämfört med 3,5 och 5,5 är 57 procent högre. Variationerna i den antagna avkastningen är således mycket stor.

Tabell 40. Pension vid 65 som andel av slutlön vid olika avkastningsavtaganden för typfallet som är född 1975

Avkastnings- antagande	Inkomst- pensionen	Premie- pensionen	Tjänste- pensionen	Totalt	Skillnad mot bas- scenariot	Skillnad, % mot bas- scenariot
Basscenariot (3,5 %)	35,4	7,3	11,7	54,4	0	0
-2 procentenheter (1,5 %)	35,4	4,8	7,9	48,1	-6,3	-11,6
-1 procentenheter (2,5 %)	35,4	5,9	9,6	50,9	-3,5	-6,4
+1 procentenheter (4,5 %)	35,4	9,0	14,3	58,6	+4,2	+7,7
+2 procentenheter (5,5 %)	35,4	11,0	17,3	63,7	+9,3	+17,1

Av tabellen ovan framgår att den totala pensionsnivån är känslig för avkastningens storlek samtidigt som känsligheten begränsas ganska kraftigt genom att inkomstpensionen utgör en så pass stor del av den totala pensionen. Om avkastningsantagandet sänks med 2 procentenheter till 1,5 procent, en sänkning med 43 procent jämfört med basscenariot, minskar kompensationsnivån med 6,3 procentenheter, en minskning av pensionen med 11,6 procent. Ett 28 procent lägre avkastningsantagande minskar pensionen med 3,5 procent. Att vi får en större procentuell förändring när vi antar ett högre avkastningsantagande jämfört med ett lägre beror på ”ränta på ränta effekten”. Ytterligare en orsak till att avkastningsantagandets betydelse begränsas är att typfallsindividens variation i avkastning endast pågår från 44 årsålder, den avkastning som han/hon hittills haft påverkas inte i känslighetsanalysen. Här har typfallets ålder stor betydelse för ”händelsens” effekt på pensionen. Om vi antagit någon född 1990 skulle skillnaden bli mycket större, och någon född 1960 mycket mindre.

Ju högre inkomsten är, och därmed den allmänna pensionens minskande andel av hela pensionen, desto större genomslag på pensionsnivån får variationen i avkastningen.

12.7.1. Prisfall på aktierna och hur det påverkar pensionen

De dagliga och årliga variationerna i priserna på delar av de tillgångar som pensionskapitalet är investerat kan vara stora. Särskilt stora är prisvariationerna i aktier. Bl.a. för att minska prisvariationernas genomslag

på pensionen storlek brukar pensionskapitalet investeras i olika tillgångsslag.

I ett tidigare räkneexempel uppgick kompensationsgraden totalt till ungefär 55 procent för typfallet som gick i pension vid 65 års ålder.

Premiepensionen utgjorde drygt 7 procent och tjänstepensionen nästan 12 procent. Om aktier utgör 67 procent av alla tillgångar i premie- och tjänstepensionen medför ett 40- procentigt prisfall på aktier att premie- och tjänstepensionerna kommer att minska med ca 27 procent. Den totala pensionen minskar därmed totalt med drygt 9 procent $[=27\% \times (7+12)/55]$. Sannolikheten för att aktiepriserna ska sjunka med 40 procent eller mer är inte obefintlig. Sedan år 2000 har vi haft två omfattande börsfall. Världsindex, MSCI World Free Index föll under perioderna 2000 – 2003 och 2007 – 2009 med cirka 40 procent.

En finansiell kris innebär ofta ett hastigt ras för aktiefonder. Erfarenheten från de börsfall som vi har sett på de senaste 25 åren ger att en nedgång har återhämtats inom en tidsperiod på 5 till 7 år. Historiskt har aktiefonder - sett över längre perioder - haft en avkastning som överstiger räntefonder. Räntefonder påverkas däremot inte lika kraftigt av finansiella kriser.

Vid pensionering kan individen för sin premiepension välja att övergå från fondförsäkring till traditionell försäkring. Det innebär oftast en flytt av kapital från aktie- till räntefonder men även det omvända kan vara fallet, om individen haft en stor andel placerat i räntefonder.

En övergång till traditionell försäkring liksom alla andra portföljförändringar kan vara en vinst- eller en förlustaffär. Avgörande för utfallet är tidpunkten för övergång, andelen aktiefonder tidigare och över hur lång tid utvärderingen görs.

12.7.2. Ökad tillväxt i ekonomin

Tidigare när vi har studerat pensionsutfallet av olika händelser under förvärvsaktiv ålder har vi antagit att löneutvecklingen har följt den generella lönetillväxten. Om den egna löneutvecklingen avviker från lönetillväxten så kommer pensionen givetvis att skilja sig från den som beräknats för typfallet. En löneutveckling som är lägre/högre för den enskilde kommer naturligt att ge en lägre/högre pension i kronor. Pensionen uttryckt som andel av slutlön blir dock högre ju sämre löneutvecklingen är – och en bra löneutveckling leder – som huvudregel – till en lägre pension som andel av slutlön. Skälet till detta är att insparat pensionskapital vid en låg egen löneutveckling växer snabbare än den egna inkomst som pensionen jämförs med. Genom att flera större tjänstepensionsplaners utformning, vad gäller yngre generationer, dels har 100 procent fonderade pensionslösningar och dels har högre avsättning till pension för inkomstdelar över taket kan det vara så att pensionen som andel av slutlön växer även om den egna inkomstillväxten är större än den genomsnittliga.

12.8. Tjänstepensionen har stor betydelse

För tidigare redovisat typfall framgår att tjänstepensionen uppgår till ca 12 procent av slutlön eller omkring 22 procent av den totala pensionen⁴⁴.

Beräkningen för tjänstepensionen avsåg ett uttag som var livsvarigt. Del av tjänstepensionen kan vanligen fås ut under en kortare tid än livsvarigt, t.ex. under fem år. Uttag på fem år ger initialt, under de första fem åren ca 4 ggr högre tjänstepension för att därefter upphöra.

För inkomster över 40 250 kronor per månad (7,5 inkomstbasbelopp/12) tjänas inga pensionsrätter in till den allmänna pensionen. Bland annat av den orsaken betalar arbetsgivaren en högre avgiftsprocent, premie, till tjänstepensionen på sådana inkomstdelar. Av dessa skäl blir tjänstepensionen för personer med sådana inkomster en större andel av den totala pensionen⁴⁵.

⁴⁴ Obs inget eget pensionssparande antas. Ett eget sparande ger givetvis att tjänstepensionen som andel av den totala pensionen är lägre men en oförändrad andel av slutlön.

⁴⁵ Premien är 4,5 procent av lönen understigande 7,5 inkomstbasbelopp (40 250 kr/mån 2019) och 30 procent av överskjutande lön. Detta innebär att de totala avsättningarna under taket är 21,71 procent och 30 procent över taket. Notera att för äldre årskullar är kompensationsgraden lägre. Skälet är viss infasning/övergångsregler och att dagens regler är mer gynnsamma för de anställda.

12.9. Eget pensionssparande

Pensionseffekten av eget sparande kan analyseras med hjälp av den förenklade kalkylen för premie- eller tjänstepensionen.

Exempel: Anta att typfallet önskar 70 procents kompensationsgrad vid 65 års ålder. Som tidigare noterade vi att kompensationsgraden utan eget sparande uppgår till 55 procent. Det återstår i så fall cirka 15 procent för att nå målet om en total pension som andel av slutlön på 70 procent. Det egna sparandet antas ha samma avkastning efter avgift som premie- och tjänstepensionen. För att nå detta behövs det att drygt 2,6 procent av lönen varje år från den första lönen sparas till den egna pensionen.

Tabell 41. Eget pensionssparande som andel av slutlön

	Antal år	42
x	Eget sparande som andel av inkomsten	0,035
x	Arvsvinst*	1,04
x	Överavkastning	1,021
=	Pensionskapital	3,02
/	Delningstal	19,82
=	Pension som andel av slutlön	15,2%

* Arvsvinst om sparandet sker i kapitalförsäkringar mm. Eget sparande i bank ger inga arvsvinster.

För vårt typfall innebär det att 1 650 kronor i månaden behöver avsättas till eget pensionssparande uttryckt i 2019 års lönenivå.

Sparandet kan ske på många sätt men bör ha högre avkastning än banksparande. Pensionsmyndigheten förordar att man väljer sparformer som har låga avgifter. Ett alternativ kan vara att kombinera sparandet med att minska eventuell belåning.

13. Bilagor

Prognosstandard

Försäkringsbranschens gemensamma prognosantaganden om inflation, lönetillväxt, och avkastning är följande:

- Inflation 2 procent (Riksbankens inflationsmål)
- Real tillväxt 1,8 procent (nominellt således drygt 3,8 procent i löpande priser [=1,02x1,018])
- Real avkastning efter avgifter om 3,5 procent, nominellt eller i löpande priser drygt 5,5 procent [=1,02 x 1,035]

Delningstal för några årskullar och pensionering vid 61-75 år för inkomst- och premiepensionen samt arvsvinsternas betydelse.

Delningstalen och arvsvinsterna nedan är inte fastställda utan beräknade utifrån SCB:s senaste befolkningsprognos.

Tabell 42. Delningstal för inkomstpensionen

Ålder	Årskull									
	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000
61	19,06	19,39	19,76	20,12	20,47	20,80	21,12	21,43	21,72	22,01
62	18,48	18,81	19,16	19,53	19,87	20,21	20,53	20,83	21,13	21,41
63	17,89	18,22	18,57	18,93	19,28	19,61	19,93	20,24	20,53	20,81
64	17,30	17,63	17,98	18,34	18,68	19,01	19,33	19,63	19,93	20,21
65	16,99	17,31	17,67	18,01	18,34	18,66	18,97	19,26	19,55	19,82
66	16,4	16,71	17,07	17,41	17,74	18,06	18,36	18,65	18,93	19,21
67	15,81	16,12	16,47	16,8	17,13	17,45	17,75	18,04	18,32	18,59
68	15,22	15,52	15,86	16,2	16,52	16,83	17,13	17,42	17,7	17,97
69	14,63	14,92	15,26	15,59	15,91	16,22	16,51	16,8	17,08	17,35
70	14,04	14,32	14,66	14,98	15,3	15,6	15,89	16,17	16,45	16,72
71	13,45	13,73	14,05	14,37	14,68	14,98	15,27	15,55	15,82	16,08
72	12,87	13,13	13,45	13,76	14,07	14,36	14,64	14,92	15,19	15,45
73	12,29	12,54	12,85	13,15	13,45	13,74	14,02	14,29	14,55	14,81
74	11,71	11,95	12,25	12,55	12,84	13,12	13,39	13,66	13,91	14,17
75	11,13	11,36	11,65	11,94	12,22	12,5	12,76	13,02	13,28	13,53

Tabell 43. Delningstal för premiepensionen – fondförsäkring utan efterlevandeskydd

Ålder	Årskull									
	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000
61	17,49	21,16	21,49	21,81	22,1	22,39	22,67	22,93	23,17	23,42
62	17,48	20,6	20,93	21,24	21,54	21,83	22,1	22,36	22,61	22,85
63	19,82	20,03	20,36	20,67	20,97	21,26	21,53	21,79	22,03	22,28
64	19,13	19,47	19,79	20,1	20,39	20,68	20,95	21,21	21,46	21,7
65	18,56	18,9	19,22	19,53	19,82	20,1	20,37	20,63	20,87	21,12
66	17,99	18,33	18,64	18,95	19,24	19,52	19,79	20,04	20,29	20,53
67	17,42	17,75	18,06	18,37	18,65	18,93	19,2	19,45	19,69	19,93
68	16,85	17,17	17,48	17,78	18,06	18,34	18,6	18,85	19,09	19,33
69	16,27	16,59	16,89	17,19	17,46	17,74	18	18,25	18,49	18,72
70	15,69	16	16,3	16,59	16,87	17,14	17,4	17,64	17,88	18,11
71	15,11	15,41	15,71	15,99	16,26	16,53	16,79	17,03	17,26	17,49
72	14,52	14,82	15,11	15,39	15,66	15,92	16,17	16,41	16,64	16,87
73	13,94	14,23	14,51	14,78	15,05	15,3	15,55	15,79	16,01	16,24
74	13,35	13,63	13,91	14,18	14,43	14,69	14,93	15,16	15,38	15,61
75	12,76	13,04	13,31	13,57	13,82	14,07	14,3	14,53	14,75	14,97

www.pensionsmyndigheten.se

